Общественна, информаційна новинка русинув у Мадярщині • A magyarországi ruszinok közéleti, tájékoztató havilapja

2010
BUDAPEST

РУСИНСЬКЫЙ СВІТ
RUSZIN VILÁG

річник III. число 20., май
III. évfolyam 20. szám, május 2005

Мирон Сисак

Феномен Духновича

„В гостях у Общества А. Духновича"

- так называлася стріча активістув Закарпатського научно-культурологичного Общества им. А. Духновича из представителями ученої и культурної интелігенції области, яка одбылася 15 януара 2005 року (Ужгород, пл. Кирила и Мефодія 7)

10 годин. Попередньоє засіданя правліня Закарпатського областного научно-культурологичного Общества им. А. Духновича из вопросами дня:

а/ затверженя плана роботы на 2005 р.

б/ за членство Общества А. Духновича в Соймі Подк. Русинув

11 годин. Одкрытя офіса-канцаларні для областного Общества им. А. Духновича. Розрізаня пантлика, Божоє благословіня о. Димитрія на удачну роботу Общества у новому поміщеню.

11.10 -Знакомство из закликаными гостями колегіальної стрічі.

На стрічу закликані: 1 академик, 4 докторы наук, 3 канд. наук, 3 народні артисты Украйины, 1 заслуженый художник Укрйины, 1 заслуженый учитель профтех. освіты, 1 юрист высокої категорії, 1 заслуженый роботник культуры Украйины, 3 народні співачки, 1 член Ліги національных композиторув Украйины, 3 русинські писателі (межи ними лауреат Межинородної Премиї им. А. Духновича), головы областних организацій, члены правліня областної организациї им. А. Духновича, 1 руководитель высшої школи, передові педагоги.

Як повів у свому вступительному слові ведучий стрічі М. Алмашій, „Се великий інтелектуально-творчеський потенціал, який одповідать содержанію нашого научно-культурологичного Общества им. А. Духновича. Утсі и вытікає ціль нашої стрічі и роботы Общества Духновича в цілому: створьовати позитивну атмосферу, русинську духовну ауру, поднимати імідж русинству як соціальному фактору теперішнього часа. Чим выкликана така потребность? - На теперішньий момент маєме уже сформованый сильный антирусинськый стереотип мысленя против русинув як из боку державы, з боку чужих „ученых", в основному галичан, так и домашньих антирусинув.

Из сих позицій мусиме и презентовати нашоє Общество и плановати його роботу , из сих позицій мусиме оцінювати людський фактор, його інтелектуально-творчеські возможности, бо у нелегкому и далеко не пропорціональному соотношенію сил треба находити выход из положеня. Кто за нами теперь стойить? Се - наші активисты у районах, члены правлінь областного Общества и районных организацій, се - 336 членув наших організацій, се - наші научникы, котрі не будучи членами нашого Общества принимавуть участие у многих хосенных акціях: Падяк В.И., Керецман Н.П., Романова М., Несух Л.М., Болдижар М.М., Головей М.И., Пелин А. Се - наші народні артисты Зубанич М.И., Матій П.П., хорові диригенты: Сокач П.П., Копинець Ф. И., Петій-Потапчук, се - наші артисты из народа: Віра Баганич, Ольга Прокоп, И. Керецман.

Або есе, вшытко дуже хосенное, є лем епізоди роботы, які не создавуть системности и стабільности у роботі. При сьому стилю не мож создати тоту духовну ауру, за яку уже казалисьме.

Наша організація, яка носить имня А. Духновича, на основі затверженого Устава и выходячи из ситуації у державі, рахує свойов задачов средствами наукы, культуры, педагогики створьовати такый дух русинства, таку духовну ауру, обы на каждому кроці, на каждому дарабчику нашої карпатської землі, у каждому слові, співанці, у новинках и книжках, на каждому уроці в школах, на концертах, при стрічах люди на улицях чувся дух Духновича, чулося русинськоє слово и русинська ідея, обы державні чиновники из „наших" ганьбилися за тото, што они нич не роблять для свого народа.

Выходячи из сказаного, складався план нашої роботы, у котрому опреділилися такі приоритетні лийнії:

1. Розвитие русинської наукы, организація изглядовательської роботы по майважных направлениях історії, языка, литературы, етнографії, фольклора, через проведение научных конференцій, языком наукы треба уголос высказати мотивы и аргументы на защиту русинизма. Сюди односиться и людський фактор: глядати як золотоє зернятко ліпших представительув из русинув и просити їх до участия у наших благородных ділах, сюды относиться и гляданя каналув розширеня інформації про проведену роботу через новинкы, через выпуск матеріалув конференцій. Выноситься на ваш суд создание научного центра русинистики, як постоянно функціонуючого научного обєдинения ученых. Розроблена схема сього центра и рекомендуєся утвердити традиціонный День Русинської Наукы и из сёв цільов провести уже 9 апріля установчі зборы из проведеньом конференції на тему „Русинистика - се наука за русинський народ". У область наукы выноситься така думка, обы сього року, у марті місяці, 12 марта, провести заключительну научну языкознавчу коференцію по завершеню процеса кодифікації русинського языка и утверженя нової граматикы и єдиного правописания русинського языка.

Рекомендуєся провести писемний конкурс на тему „Образ русина у печатных жерелах научної и художньо-творчої літературы" из проведеньом конференції и нагороженьом побідительув. (20 августа).

2. Розвитіє русинської культуры. Теоретическа часть сього направленя - проведеня другої конференції на тему „Нароженя и еволюція ідеї красы у контексті розвития культуры Карпат". Практична робота - подготовка до традиціонного Дня Русинської Культуры 28 октовбра. Сюда входить створеня при каждуй организації в районах свойих творческих колективув и подготовка їх до великого русинського фестиваля. Треба одказатися от практики проведения т. званых фестивальув русинської співанкы, коли за чужі гроші кось закличе артистув и то выдаєся як русинська культура. Артисты проспівали, розыйшлися, а культуры не обсталося.

3. Утверженя русинизма через педагогику, в т.ч. через русинські школы, котрых маєме на днесь 16. Мы владієме вышше 300 душами діти, 300 душами їх родичув, 20 душами учителюв. Новоє направленіе у роботі -

педагогічна академія як форма пропаганды педагогіки А. Духновича. Се важный канал до розума и серця наших учительув, котрі не дуже знакомі из педагогічнов концепційов А. Духновича. У рамках діточого творчества первый раз хочеме провести співочий конкурс „Русинська зорничка".

Великий хосен мы могли бы мати, кибы попробовати организовати діла студентськоі молодежи штось на подобу „гуманітарного факультета русинистики" (ци русинського народознавства). Се діло реальноє, лем треба прикласти много сил.

Уже час бы подумати за четвертий приоритет масової роботы - спорт, возродити Дні русинського спорта.

Як видиме, планы красні и реальні. А што дале? Майпервый раз треба розшифровати каждоє міроприятие у формі розроботок положений, сценаріюв, програм, найти исполнительув, дати помуч, продумати матеріально-фінансовоє обезпечение, форму оцінки результативности зробленого и т.д. Правда, из сього уже дашто зроблено: є майже всі дополнения до плана розроблені и розпечатані. Лем треба начати роботу.

Из вышеповіденого видиме, ош робота велика и серйозна. Ци посильна, ци реальна, ци може туй много романтизма? Хотілося бы чути ваш голос. Обы робота наша была организована, продуктивна, хотілося бы просити вас быти активными и заинтересоваными у сих высоких идейно-духовных ділах. Мож много говорити, а пак нич не зробити, а мож говорити мало и розумно и дачого добитися. Є просьба дати оцінку нашому проекту в цілому и порекомендовати даякі практичні кроки до реалізації предложеного плана.

На обговореня было не дуже много часу, айбо каждый, кто хотів, говорив заінтересовано за наболівші проблемы. У результаті зробився дуже цінный пакет нових предложений, думок, практичных рекомендацій.

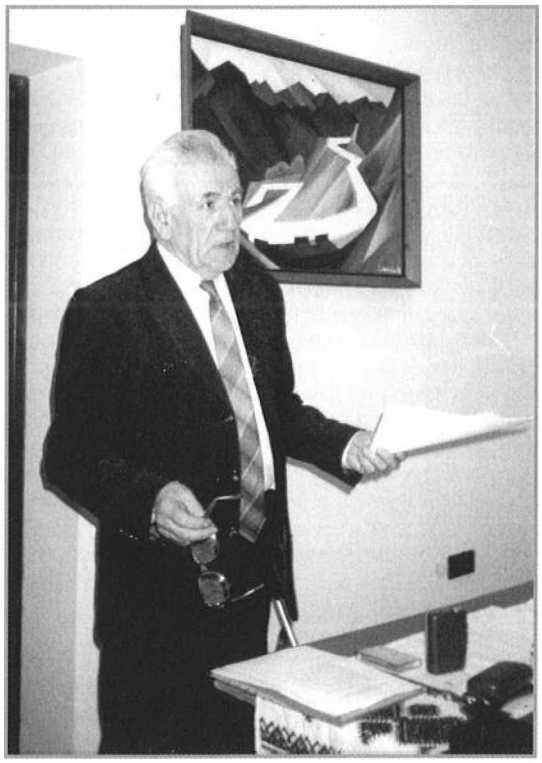

В. Сарканич (генеральний директор русинських школ, голова Свалявського районного Общества Подкарпатських русинув) констатовав, ош сеся консультативна стріча первый раз заговорила за конкретну роботу у русинському двиганю, закликав поддержати цінні иниціативы и каждому зробити свуй посильний вклад у общоє діло.

В. Молнарь (член правленія Областного Общества им. А. Духновича, писатель, етнограф, педагог из Сваляви) повів такый тревожный факт: нигде у школах области не є портрета А. Духновича. Пройшов 200 рочный юбілей, сього року будеме отмічати 140 рокув из дня смерти нашого Будителя, а діти и учителі не видять портрета того, кто спасав русинов од національної смерти. Треба постаратися забезпечити ушыткі школы портретами А. Духновича.

М. Шарга (голова Товариства „Знання", заміститель головы Сойма Подкарпатських русинов) сообщив, ош русинськыми проблемами уже інтересувуться студенты, треба заохочовати їх, прилучати до участия у наших русинськых обществах, особенно у сфері науки. Треба ити одкрыто до нової власти и домогатися выділеня годин діла факультативных занять по русинської літературы и историі.

Ю. Думнич стривожено говорив за украйинизацію церквы, отказ греко-католикув од церковно-славянського языка при Богослуженію.

В. Баганич (народна співачка-баладистка, активістка Общества им. А. Духновича) уже не первый раз говорить за судьбу русинської співанкы, казкы и ушыткого русинського фольклора, котрый утратив свою автентичну форму.

В. Микита (дійствительный член Академиі Художеств Украйини) продовжив бисіду за портрет А. Духновича и пообіцяв, ош постараться зробити настоящий портрет Будителя из надписом „Я русин был, есмь и буду". Обы сохранити русинський язык, треба го усягды хосновати, говорити межи собов и из украйинцями лем по-русиньски.

Б. Лакатош (голова Свалявського районного Общества им. А. Духновича, член правліня областного Общества им. А. Духновича) предложив обы каждый рук проходив под именем котрогось знаменитого будителя ци писателя: быв рук Венелина-Гуци, А. Духновича...

О. Димитрій Сидор (протоієрей Хрестовоздвиженського собора у Ужгороді, кандидат богословських наук, голова Общества им. Кирила и Мефодія) назвав днешню стрічу свого рода русиньков національнов радов, бо сидячі туй радяться, як поліпшовати русинські діла. Предложения:

1. Розробити положеня про фестиваль русинськоі культуры „Черлена ружа" и передати у областну раду для утверждения и выділеня гроши на його проведеня.

2. Зачати выдавати многотомник русинської писемної литературы под названием „Настольна книга русина" (Молитвослов, художественна литература, история, етнографія, русинська граматика, читанки для недільної школы и др.).

3. Общество им. Кирила и Мефодія готовоє выділити даяку суму для каждоручної премії як стимул до роботы у ділі широкої научної інформації за русинув.

М. Бобинець (голова крайового Общества Подкарпатських русинув) закликав на 29 януара 2005 р. прийти на велику русинську нараду у Сваляві для обговореня первоочередных задач крайового русинського Общества.

М. Макара (голова русинського научно-просвітительського Общества, кандидат историчних наук) повів, ош днешня стріча и предложеный план роботы Общества им. А. Духновича може быти планом ушытким русинським організаціям. Обстаєся соединити силы и зачати роботу на новых основах. Рекомендація: выділити окремішньим приоритетом організацію иінформації за роботу русинськых Обществ: регулярно выдавати русинську новинку „Подкарпатська Русь", не забывати за журнал „Русинськый Світ", использовати и другі новинкы

діля публікацій по проблемам русинистики.

Я. Ганич (голова Перечинського районного Общества им. А. Духновича): діла такої роботы, котра запланована на 2005 рук, треба мати великі гроші. У процесі роботы треба глядати грошових люди, котрі бы из позицій меценацтва помагали у майважных ділах.

В. Фединишинець (замиститель головы русинського научно-просвітительського Общества, лавреат Межинародної Премиі им. А. Духновича, член Спілки писателюв Украйины) отмітив, ош предложеный план роботы Общества им. А. Духновича - ниякий не романтизм, а реальні практичні діла, котрі треба перетворьовати у життя. Тим, котрі кажуть, ош у нас нич не робиться, треба повісти: то не правда, робиться дуже много (выйшли дві русинські енциклопедії - єдна на руському, друга - на англійському языках, дві книжочки діля недільних школ, хоть и не систематично, айбо выходить новинка „Подкарпатська Русь", выйшла граматика, скоро выйде друга, поетичні зборники Р. Пищалника и В. Танчинця, А. Даліди и многоє другоє.

М. Головей (доктор химичних наук, професор, зав.кафедров економики Закарпатського филиялу Києвського славистичного университета) одобрив план роботы и выразив оптимізм на успіх, але треба общими силами узятися за реалізацію сих прекрасных думок.

М. Завадяк (кандидат медицинських наук, член правліня крайового Общества Подкарпатських русинув) рекомендовав добитися введеня факультативних занять из русинистики у каждуй школі, ити из лекціями по селах, изготовити русинські значки, изобрати редакціонну колегію и готовити до выданя книжку „Русины - славні сины свого народа", вадь „Житя славных люди Подкарпатя".

Д. Поп (краєзнавець-историк) поддержав идею книжки про славных русинув („Сто славных имен Подкарпатської Руси"). Треба сохраняти русинський язык у книжках, у новинках, у словарях, у научных журналах, а для сього треба глядати гроші.

С. Бисага (голова Мукачувського городського Общества им. А. Духновича) подмітив, ош выділеня приоритетных лийній у роботі Общества им. А. Духновича є фактором организованности и цілеспрямованости ушыткых русинськых організацій. Обы успішно реализовати третьий приоритет (педагогический), треба мати нерозривный контакт из директорами школ, говорити из ними за русинські факультативы, за портреты А. Духновича. Реалізовати выголошену програму мож бы через славістичный и національный университеты (у ділі образования гуманітарного факультета русинистики).

Закончилася стріча єдинодушным принятьом резюме.

Резюме

Стріча-презентація „В гостях у Общества А. Духновича" є первым повноцінным и повнометражным актом у консолидації научно-культурологичного потенціала у реалізації русинських ідей. Она продемонстрировала єдинство думок у определению приоритетных лийний роботы Закарпатського обласного научно-культурологичного Общества им. А. Духновича. Сесі приоритеты - наука, культура, педагогика - є близькими Обществу им. Кирила и Мефодія и Русинському научно-просвітительському Обществу и суть консолідующим и соєдиняющим фактором у поступі русинув на теперішньому етапі.

Внесені рекомендації 20-ма выступающими на стрічі участниками стали повноцінным доповненьом до проголошеної програмы Общества им. А. Духновича довкола русинськых проблем.

Стріча „В гостях у Общества Духновича" и презентація, як обєдинение інтелектуально-творчеських сил края помогла на обласному уровни определити реалні практичні діла цілоручної роботы и на далеку перспективу, помогла высвітлити даякі негативні ситуації, змальовала путь выхода на ширші горизонты у русинському поступі, зробила провбу внести системность у научно-творчеську роботу ушытких русинськых обществ.

Добру перспективу в укріпление рядув русинства внесло участие у стрічі представителюв студенства, што дасть возможность притягнути молодеж до проблем русинського ренесанса, традицій русинського родовода под девізом „Не забудьте о своєм" (А. Духнович).

Участники стрічі прийшли до порозуміня и згоды у проведені єдиних традиціонных Дней каждого рока: Дня русинської наукы (друга субота апріля), День русинської культуры (четверта субота-неділя октовбра, День русинського учителя (перша субота септембра), День русинського спорта (друга неділя августа).

М. Алмаший

Ужгород, 15 января 2005 рока

Феномен Духновича

Наш великий будитель А. Духнович быв культурно-просвітительським діятелем XIX столітія. У дітстві и юности на формированиє его личности влияли два факторы. Вун знав про наполеоновські войны проти Росиі, бо родина по отцёви и матери была русофільська. „Побідноє шествіє" руської армиі до Парижа у 1814 році, її побіды над турками у 20-х, 30-х р., благодаря чому освободилися православні державы, такі як Сербія, Болгарія и Греція, глубоко запали до памяти молодого чоловіка и обсталися у ньому на цілий живот. Проруська орієнтація ёго натуры кульмінує у епізоді из родиннов легендов, котру Духнович у конци живота раховав важным привести у своюй „Автобіографиі": В один из ближайших дней после похорон отца (в 1816 г.) дед призвал свого 12-летнего внука и торжественно ему объявил: „Сын мой, отец твой умер, а мне уже 70 лет и я не знаю, увижу ли тебя, когда ты вернешься из училища. Поэтому я должен сообщить тебе то, что мой отец и предок завещали мне передать наследникам относительно нашего рода. Предок наш происходил из Москвы и не назывался тогда Духновичем, а был из известной фамилии Черкасских. В царствование Петра Великого, во время его отсутствия из Москвы, настал бунт стрельцов, которым руководила царевна Софья. Одним из начальников-стрельцов был наш предок Черкасский. Он спасся от наказания бегством и с несколькими своими товарищами, в числе которых были Гербер и Брылла, через Польшу направился в Угрию, где поселился под Бескидом, в селе Тополе, приняв имя Духновича. Здесь он получил должность певца при деревянной церкви. Но отличаясь познаниями, обратил на себя внимание соседних священников, которые убедили его жениться и

принять звание иерея. Он женился на дочери одного из этих священников, отправился в Мукачевский монастырь, был там посвящен в иереи и получил приход в селе Тополе, который и переходил всегда к его потомкам. Сын мой, не забывай Бога, молись ему и люби свой русский род, и хоть не останешь от этого богат, но зато будешь счастлив…". Довгу выдержку из романтичної легенды мы привели нароком: її романтика мотивировала сентиментального Духновича до роботы у найтяжчі моменты його живота.

Другий фактор мадяронство. Булше десяти рокув пуд час студій у Ужгородськуй гимназиі и Кошицькуй Духовнуй Академиі Духнович був подвержений мадярському влиянію. Мадяронство было такоє сильноє и интенсивноє, што на даякий час вун забывать про своє русинство, русофільство и стає мадяром. По-мадярськи пише стихи, веде корреспонденцію, денник…. Айбо коли у 1824 році вертаться из Кошиць назад до Ужгородської духовної семинариі, русинська среда поколебала у ньому мадяронство. Такым образом, мож уповісти, што у психологично найкритичному віці, коли формируєся характер, Духнович був предоставленый противоположным національно-культурным влияніям и оріентаціям. Його широка душа интегровала тоты антагонистичні влиянія. Вун выбрав из них позитивноє и отверг негативноє. Через мадяронство познакомився из европейськов культуров, літературов и демократичными ідеями, котрі инспіріровали мадярську революцію 40-х рокув. Духнович нигда не осуждав Кошута, мадярський народ, його культуру. Уважав їх, як часть самого себе. Прогресивноє, положительноє из мадярського, стало частёв його реформістської русинської будительської політики. По окончанию богословських ученій и высвяченя, А. Духнович стоить перед найважнішов дилеммов живота. Може стати конформным греко-католическим священником, по церковно-славянськи справляти службу, а дома говорити по-мадярськи. Так робили бульшость попув до нёго, при нёму и пусля нёго. Тото обеспечило бы йому ситу екзистенцію, безстаранность. Друга возможность тверезима очима попозерати надовкола на реальноє состояниє русинув и попробовати тото состояниє якось измінити…

КНИЖИЦА
ЧИТАЛНАА
ДЛА НАЧИНАЮЩИХЪ.
А. Д.
ВЪ БУДИНѢ ГРАДѢ,
писмінм Крал: Всеучилища Пештанскаго.
1847.

Реальноє состояниє русинув тых рокув было дуже тяжким, наводило ужас, 98% жительув Угорської Руси были неграмотными, подданими холопами, а дякувучи жидам-корчмарям ищи и задовжеными алкоголиками. Не мали учительув, интелігенциі. Духовным наставником хлопа був пуп.

А. Духнович выбрав другу возможность: рішив стати народным будителём. Субьективні предпосылки діла будительства мав превосходні. Молодый, здоровый, всестороннє обдарованый, котрый устиг достати світськоє и духовноє образованіє. По окончаниі гимназиі хотів штудовати техніку, природні наукы, до якых мав велику склонность. Лем сімейні обстоятельства примусили його стати священником, при чому священником-целібатом, без права на родинний живот, дітей… Из другого бока - якраз вынуждноє монашество позволило йому посвятити себе без остатка ділу, на котроє ся рішив.

Карьера молодого священника испершу Духновичу не дуже ся удавала. Вун мусив перейти из Ужгорода до Пряшова у 1827 р. по приказу пряшовського епископа Г. Тарковича, чоловіка образованного, айбо из тяжким характером. Нелегко уповісти, што было причинов непрязни старіющого епископа до 25-рочного Духновича. Возрастный розділ, соединенный из авторськом ревностёв? Таркович муг знати, што Духнович пише поезію, його талант був очевидным. До смерти епископа у 1843 році, Духнович поперемінно живе то у Пряшові, то у Ужгороді, то у Комлоші, то у Беловежі. Жизненні перипетиі принудили будущого будителя робити над собов, совершенствоватися у педагогиці, историі, теологиі, філозофиі, глядати себе у области художественної творчости, оріентоватися у науці и животі. А главноє - на собственному опыті спознати живот бідного русина, видіти його екзистенчні потребности, розпознати пріоритеты культурного и общественного живота. Словом, до собственного 40-літія кончати університеты жизни. Аж у 1843 р., по смерти Г. Тарковича, по желанію нового пряшовського епископа, Ё. Гаганця, Духнович переходить до Пряшова и жиє там аж до смерти. А. Духнович був 22 роки каноником Пряшевської епархиі. Каноник - адміністратор епархиі, другый чоловік пусля епископа. Законный вопрос: „Чому при своих способностях Духнович не був первим у епархиі епископом? Суть индициі, што йому у тому заважали интриги галицьких священникув. Будучи священником, Духнович цілий живот був стримованый церковно-релігіознов иерархійов, канонами епархивльной структуры. Айбо треба константовати, што и они не могли препятствовати Духновичови стати тым, чим ся став…

Величіє чоловіка мож установити на основаниі того, што тот чоловік изробив, вадь яку памнять по собі лишив…

Што же вытворив Александер Духнович? Його діло можеме сміло назвати енциклопедійов русинського живота XIX столітія. Кидь вшыткі европейські славянські народы мали свої народні языки, мали плеяду таких индивідумув, котрі сыграли велику роль у историческых процесах, то русины такої плеяды не мали. На тому безлюдю и обявився Александер Духнович. Знав про русинув ушытко. Главноє - знав, што межи русинами панує хаос у ушытких областях їх живота - релігіозного, школьного, літературного, політического. Знав, што не є межи нима споминальної плеяды людей, котрі бы могли у запущеных областях навести порядок. Знав, што обстася діла тої роботы сам, и зможе її зробити лем тогды, кидь ся изблизить из простым народом, кидь избере коло себе найширші круги селян, священникув, учителюв. Був сам, айбо знав што робити.

Духнович - релігіозний діятель. Выходив из того, што русины набожні люди, ходять до церкви и найбульшим авторитетом діла хлопа є пуп. „Отець духовный, „пан превелебный" бив у родині при ушыткому свальбі, хрестинах, похоронах. Кажду неділю и на свято русин ходить на Службу Божу, молиться, співать набожні пісні, слухать казаня. Священник сповідать, отпущає гріхи, благословить, радить як жити. Заміняє психолога,

дохтора, агронома и т.д. Словом, кедь хочеш прийти ся до душі хлопа, используй попа. Научи його в своіх цілях использовати книжку, котру держить у руках на Службі. И перва книжка, котру Духнович выдав у 1874 р. была „Книжица читальная для начинающих" - оригінальный жанр букваря-молитвенника. За нив выйшла такого характера „Маленькая біблія с картинками", „Катехісіс литургический" и „Хлеб души или набожные молитвы и песни для восточныя церкви православных християн". Про тото, што Духнович „потрафив клином по голові" свідітельствуют три выданя „Книжиці", два выданя „Катехісіса" и десять выдань „Хліба душі" за его живот.

Не забывайме, што Духнович був адміністратором Пряшевськоі епархиі, муг примусити попа у адміністративному порядку по-русиньски, отправляти потребы и комуніковати из хлопом. Из попа Духнович робив свуй майефективніший актив. Духнович був вынуждений розобратися и упорядковати хаос у духовному житю русина. Про релігіозні взгляды Духновича свідчить його „Літургічеській Катехісіс". Коли книжка выйшла, найшлися теологи, обвинивші автора у отступленію от догматув католицькоі церкви, донесли на нього папському нунціёви. Духнович твердо стояв на свому. Написав: „...пускай латинствующие венские каноники веруют как хотят, я же, Духнович, так верую и исповедую, и ни за что не отступлю от преданий святых отцов и учения святой восточной церкви, так бо веруют и исповедуют вся Угорская Русь и все румыны, даже униаты".

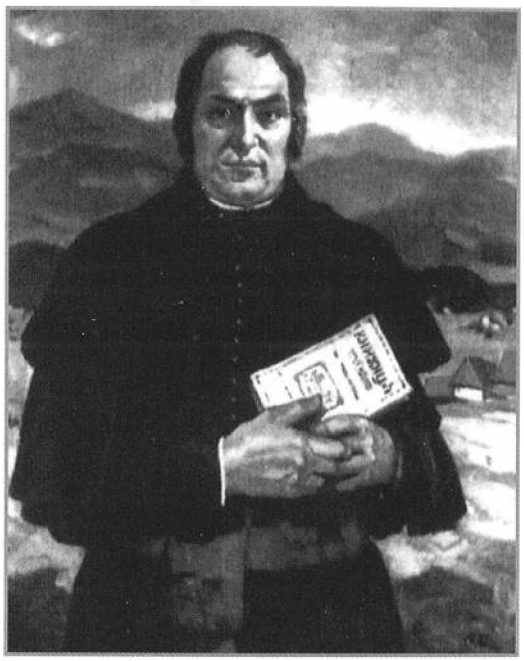

А. Духнович - педагог. Из педагогічеського наслідія Духновича видко, што вун знав найновішу педагогичеську літературу свого времени, котра выходила у Австриі по-мадярськи и по-німецьки и тота, што выходила у Росиі. Айбо вун був учителем-практиком. Учив урядницьких дітей у Ужгороді и у Пряшові. Добре знав состояніє церковныих школ русиньского регіона. Другов институціёв, котра фунговала на селі пусля храма и попа, была школа. Од часув Марії Терезиі діти мусили ходити до школы, и родичі посилали їх до школы под страхом покуты. У яри, у літі, у осени діти были заняті при газдувстві, на полю. Учитися до школыи ходили зимов. Тот факт лишився у народнуй памняті у идиомі - „ходив до школы єдну-дві-три-чотыри зимы". Ліпше уповісти, што степень образованія мірялася числом зим, проведеных у школі. У школах учили півцеучителі, як правило, помочники попа при фарі, дякы. Из них Духнович изробив конкретных исполнителюв модерных педагогичеськых принципув. Страх от паличкы, котра была майрозширеным методом воспитанія, постепенно заміняєся педагогичеськов игров, сознательным подходом до ученя, восприятиєм ученя, як незамінимого фактора живота молодого чоловіка. Кидь про церков ся говорило: „Без Бога ни до порога", про школу зачали говорити: „Народ познал свою нужду, зачинает и желает своего просвещения". До половини XIX ст. півцеучителі учили из букварюв, котрі издавалися у Сербиі, Лембергові и т.д. Духнович замінів іх понятными, по-руськи написаными „Книжицею читальною", „Хлібом душі", котрі пузніше доповнив учебниками діла учителюв: „Народная педаґоґія в пользу училищ и учителей сельских", „Сокращенная грамматика письменнаго рускаго языка", „Краткий земелепис для молодых Русинов", „Молитвенник для русских детей", календарі пуд названиями „Поздравление Русинов", „Месяцесловы" на разні рокы. Вклад Духновича у народну педагогику ищи недооціненый.

Духнович - поет и писатель. У сознаниі русиньского читателя имня Духновича асоціюєся из стихотворными шорами: *„Я русин был, єсьм и буду..."* и *„Подкарпатськіє русины, оставте глубокый сон"*. Айно, автором сих и многых патріотичных стихув є Духнович. Айбо патриотичеська тема, його поетическоє творчество не вычерпує. Вун раховався поетом и писав поезию на протяженіі жизни. Извістно, што ид кунцю жизни интенсивность його творчости не знижуєся, а повишаєся.

У молодости А. Духнович був под влияніем мадярськоі поезиі, котру добре знав, нею писав, єї поетику мав за свою. Коли познав русскую поезию Г. Державина, В. Жуковського, А. Востокова и др. - подражає їх одам. У далші роки на нёго влияли Пушкін, Лермонтов, Тютчев, Некрасов и другі поеты. Не без влиянія была на Духновича тогочасна поезія чехув, словакув, полякув и других народув, языки котрых знав. Треба однозначно уповісти, што Духнович у своюй творчости нигда не був механичеським подражателём. Можеме идентифіковати влияніє на нёго названых и неназваных поетув у смыслі переузятоі темы, мотивув, айбо не найдеме епігонства, копірования. Формальна сторона поетики Духновича ищи слабо розроблена.

Її будущий аналіз навірно укаже, што метрика, евфоника и строфика його поезій оригінальна, неповторима.

Тематичный аналіз стихув поета указує на універзальность интересув автора. У його наслідстві находиме превосходні образчики любовноі лірики, такі як „Песнь об отходе любезной", у началі поетическоі творчости, „Песнь к любезной", „Песнь", „Тоска на гробе милой", „Девушка в саду" - у зрілі рокы „Туча", „Над могилой милой" - написані под старость. Богата на мотивы його природна лірика, звязана из каждоденным животом поета. Такі стихи, як „ Роза", „Незабудка" , „Песнь земледельца весною", „Вечерняя заря" и другі, могли бы украсити любу антологію лірики про природу не лем русиньскоі поезії.

Найплодотворнішов темов його поезиі є поезія національного пафоса, створёвана як будительська, и мала ціллю вывести народ из летаргиі. Духнович був увіреный и часто мав правду, што стих може взволновати читателя так, што вун буде способный до ефективных дійствій, годен буде изробити дашто позитивноє. У тоту епоху не лем наш автор преувеличовав воспитательну функцію поезиі и літературы, як такоі, айбо добрі, што за ним обсталися дидактичні стихи из „Книжици...", такі як „Жизнь русина", уже упомянутоє „Вручаніє", „Русин", „Последняя моя песнь" и т.д. Тота поезія - свідітельство сложноі душевноі роботы автора, искренне желающего

помочи подкарпатським русинам.

Будучи вірующим християнином, А. Духнович не муг не писати релігіозну поезію. Стихи „Песнь о страсти Исуса", „Грех, „Верхность", „Рассужденіє о Бозе-Сотворителе", „Належна в Бозе", „Зберайтеся, діти" и др. суть шедеврами сього жанра. Чужоє влияниє на автора замітить лем дійствительный знаток релігіозної руської вадь мадярської поезії. Наш поет интересовався животом, читав ушытко, што йому было доступно, слідив за політиков дома и у чужині, задумовався над вопросами бытія и писав на тоті темы прозу и поезію. Названіє стихув свідітельствує про тото, про што думав Духнович: „Самотность", „На похорон матери", „Младость", „О чести", „Мысль в началі весны", „Жизнь человека" и др. Гуманный пафос його філозофської лірики евідентний. Из ниї возникає образ молодого чоловіка свої добы, ліричний герой, воодушевленый идейов достиженія людського щастя туй, на землі...

Вдячнов темов діла изученія суть Духновичовы „Загадки и логогріфи". Нарахуєме їх на десятки, стовки... Представлявуть експеримент у области форми стиха, использованіє русинської лексики, фольклора, загадок, поговорок, басень и т.д. Читаш и уясняєш собі - што шилиякого знав тот чоловік, яку мав фантазію, яким генійом мусив быти, обы создати тоты художественні перлы...

А. Духнович быв стихотворцем, поетом, держався за такого сам, за такого поважовала його критика. Айбо вун быв основателём и русинської прозы. Його повість „Милан и Любіца" свидітельствують о літературных симпатіях ид сентименталізму и о любови ид родному краю под Вігорлатом, у котрум стала ся тота идилична історія.

Зачинаться у нашуй літературі далший жанр - літературноє ессе. Идеся про вольноє роздумованя на філозофсько-общественну тему без додержованя систематичности изложенія и логической аргументациї зробленых выводов. Є то опыт експресивної критики. Такими суть ессе Духновича „Время проминися", „Образ жизни", „Память Щавника" и др.

А. Духнович быв нашим первым драматургом. Раховалося, што його драмы є реліктом класицистичної поетики кунця XVIII ст. Доказательством того приводяться прозвища протагоністов - Многомав, Лестобрат, Честножив, Мудроглав, Празноглавский и др. Шкода, што написав лем два такі творы: „Добродітель превышает богатство" и „Головный тарабанщик". Перві два дійствія „Добродітелі..." наводять нас на мысль, што А. Духнович наслідує реалістичну манеру писаня Н. Островського, автора первої половини XIX ст., современника нашого автора, а не Д. Фонвізіна из кунця XVIII ст. Говорящі именованя и названія Островський уживать образно („Бедность не порок", Кабаніха и др.) У своюй пьесі Духнович создає образы, завязує конфлікт, як дійствительно реалістичний майстер. Так даяк жили наші предкы. Из таков бідов мусіли войовати. Третьоє дійствіє є дуже оптимістичным, автор не хотів лишити зрителя без перспективы. Пьєсу треба знати, її актуальность очевидна. Друга пьеса „Головный тарабанщик" заводить читателя у абсурдный світ карьеристув. Як абсурдна драма, пьеса опередила час.

Духнович - журналіст, выдаватель. Быв автором булше двадцятьох книжок. Быв кореспондентом ушытких русинськых новинок и журналув, котрі за його час выходили. Писав до славянських, мадярських, польських и німецьких выдань. При неповных рахунках напечатав булше 3000 страниць текста. Кажду книжку, статю, замітку, каждый шорик стиха треба было написати, подготовити до печати, изробити корректуру и - продавати, бо за нього тоту роботу нихто не зробив. Кромі упомнянутих трёх тысяч напечатаных страниць, хоть лем ищи раз тулько опстало ненапечатаных по-мадярськи, по-руськи, по-латинськи. Писав денники, проводив и личну корреспонденцію.

Быв каноником, обходив фары, висвячовав церквы, открывав школыи, агітовав на выборах за каждого русина, словака. Служив Службы Божі, приготовляв и казав казаня, старався о родині, стрічався из людьми. Спонзоровав нуждающихся, быв усягди, де было треба. Не чудно, што по 62 роках його не стало, кидь до того ищи додати хвороту - грудну жабу...

Духнович и русинськый язык. Активность Духновича у области русинського языка была у минулости и є дотипирь діла русинув найактуальнішим наслідієм. Його рахуєме за основоположника русинського літературного языка. Тот приорітет не може нихто узяти. Видиме и оцінюєме у тому два аспекты. Дякувучи свойому воспитанію, дякувучи обєктивным условіям, у котрых Духнович жив, вун быв освідченым славянофілом, стойким русофілом. Не лем вун, а и вшыткі його славянські современники у Австрійськуй монархіи перехворілі тов хворотов. У тот час, коли они протверезилися, пустилися до конструктивної роботы на ниві языкообразованія, у правомірності и потребі котрого были увірені, наш Духнович переживав рецидив хвороты. Вун быв увіреный, што Подкарпатські русиныи суть частёв великого руського племени. На туй основі у його літературнуй практиці явственно видиме двоякость межи теорійов и практиков. Произведенія пише по-русинськи, а у теоріи рахує русинський язык за „Русский язык", за языкк Великороссов.

Так ся стало, што коли у тот час, як чехи, словаки у Австріи, білорусы и украйинці у Руськуй имперіи уже хосновали свої языки як літературні, наш Будитель стойить на прорусских позиціях, осуждає украйинцюв и білорусув як зрадникув Великорусської ідеі.

До кунця живота вун обстав вірним завітам діда от 1816 р. Тым можеме оправдати и тот факт, што у його русинських произведеніях находиме много русизмув. Дакотрі из них без знанія „русского" тяжко порозуміти.

Писав на языку, котрый не мож перепутати ані из руським, ані из украинським, ані из білоруським, ані из иншим языком. Шкода, што дотепирь не є научної монографіи про язык Духновича, не є словаря до його произведеній. Великий тото довг потомкув перед предком будителём. Таких людей, як Духнович, называвуть „вічними труженикамі". Вун - ціла епоха нашої історіи. Быв чоловіком, котрый знав, што путь на довгу тысячу міль треба зачати первым кроком - кидь його не зробиш, не дойдеш. Быв прагматиком, руководився філозофійов „малых діл", без реалізаціи котрых не мож изробити „діла великі".

Його знали и уважали современники у Австріи, славяне и неславяне цілої Европи. Нашому народному животу дав імпулз, котрый дійствує до днись. По його смерти організовалися Общества Александра Духновича, котрі екзістувуть до днись. Відавалися и видавуться його тексты, котрі любляться и старым и молодым. Навіки обстануть у памняти русинув шорикы його стихув:

„Я русин был, есьм и буду..."

Мирон Сисак
Русинськый літературный алманах 2003
Сполок русинськых писателів Словенська.
Пряшів 2003

Петовмачила ***М.***

Памяти Будителя

Сього рока русины Мадярщины отмічали день памяти Великого Будителя у прекрасному залі Чеського Культурного центра 29 апріля. Програма вечера состояла из двох отділеній. У первому отділенію присутствующі прослухали доклад, котрый зробила др. М. Лявинец: „Слово про Великого Будителя". Затым прозвучали вокальні произведенія на слова А. Духновича у обработці И. Керецмана из музыкального альбома „Вручаніє" (Изд. В. Падяка, Вседержавноє Общество Русинськоі Интелігенциі им. А. Годинки, Общество Русинов Чеськоі Республіки) „Счастье жизни" и „Незабудка". Їх исполнила из великым успіхом А. Кедик. Партію фортепіано исполнила Й. Стринська. Затим выступив квартет им. А. Годинки (руководитель Т. Боніславський) из новов програмов. У другому отділенію выступив піанист и композитор Йожеф Тадлер, котрый спеціально подготовив авторський концерт по сьому случаю. Вун уже не раз приїзжає из Німеччини до русинув Мадярщины, бо сам родився на Подкарпатю, довго жив и робив у Мукачеві и не може забыти наш прекрасный край, його самобытну культуру. Його програма называться „Воспоминанія", и у каждому произведенію звучить тема русинськых народных мотивув.

Наш кор.

Авторський вечер композитора Йожефа Тадлера „Воспоминанія"

Участники: квартет им. А. Годинки (А. Бониславський, Т. Рудницкая, М. Шулькош, А.Бораті), кларнетист П. Лазар

Програма:

1. Драматическа баллада
2. Варіациі на тему русинськоі співанкы „Што бись робив?"
3. Сонатина (часті: аллегро, адажіо, presto)
4. Варіациі. Исп. П. Лазар (кларнет)
5. Клоун
6. Людські типажі
7. Воспоминанія
8. Дроворубы
9. Consolation, свит для скрипки и фортепиано исп. А. Бониславський и автор
10. Ліричеські варіациі исп. квартет им. А. Годинки
11. Варіациі для фортепіано и струнного тріо
12. Рондо для квартета и фортепіано

Композитор из Пудпарпатя Йожеф Тадлер

Йожеф Тадлер родився у 1938 році у Новому Селі на Пудкарпатю за часув Чехословацькоі Републіки. Позад исторических перемін у пувручному возрасті уже став мадярським гражданином, пусля II Світовоі войны (1945) - став гражданином Украины.

Пусля предварительного музыкального обученія у извістного преподавателя музыки из Шарошпотока Бато Яноша и также у преподавателя по фортепіано Еміла Кобулея, поступив у Ужгородськоє музыкальноє училище, котроє закунчив из „красным дипломом" у 1959 році и став учителём музыки.

Затым поступив у Лембергську Державну Консерваторію на отділеніє фортепіано и диригованя, и также методики музыковеденія, котру тоже успішно закунчив у 1964 році. Из 1967 до 1972 рока у туй же консерваториі заочно закончив композиторськоє отделеніє и приобрів право на преподаваніє теориі музыки.

Як концертмейстер, Йожеф Тадлер из 1964 до 1956 рока робить у Закарпатськуй областнуй філармониі, а затым до 1974 рока - у Мукачовськуй музыкальнуй школі преподавателём по класу фортепіано.

Из 1974 рока Йожеф Тадлер из сімйов живе у Германиі у Валдюрні и до 2001 рока преподавав музыку у гимназиі города Остербуркена.

Дві його дочки стали прекрасными піаністками. Старша, Моніка, котра тоже родилася на Пудкарпатю, має диплом преподавательки музыки и 10 рокув робила у музыкалнуй школі у Вамедгорні и 6 рокув - у консерваториі им. Клари Вік у Плауені.

До музыкальних произведеній Йожефа Тадлера относяться: концерт для фортепіано, камерні произведенія, месса Д-дур для змішаного хора и множество произведеній для фортепіано.

Йожеф Тадлер николи не забывать свуй родный край, про што свідітельствує його музыка. Вун принимає активноє участіє у музыкальному житю русинув Мадярщины. Много раз Йожеф Тадлер радує нас и своим исполнительським майстерством и своими композиціями.

Илза Тадлер
Потовмачила ***М.***

Павел Цібере

90 рокув из дня рожденія юриста, подкарпатського політичеського и культурного діятеля. (1910-1979)

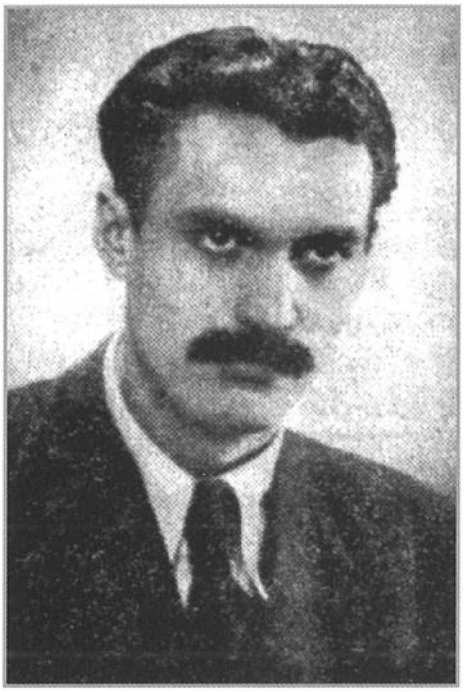

Павла Цібере называвуть „подкарпатським Валленбергом". Наш земляк добивався освобожденія пудкарпатських русинув, тых, котрі нелегально перейшли гатары у бывший СССР, из совіцьких лагерув у 30-х роках и у началі 40-х рокув XX ст. Його фамилия фігуровала уєдно из высокими руководителями, дипломатами, політиками и учеными Европы.

Родився Павел Цібере у селі Залуж Мукачевського района 5 мая 1910 рока. Сімя была многодітна, вун був шестим дітваком. Айбо казали, што родився пуд щасливов звіздов, и испершу його жизнений путь зачався добре. Хоть сімя не мала великі достатки, айбо двоє хлопцюв, Федор и Павел, были от природы дуже розумными. Їм удалося закончити сільську школу и Мукачевську гимназію. Федор став греко-католическим священником, а Павел пусля успішного окончанія гимназиі поступив у Пражський Карлов университет на юридический факультет, котрый успішно закончив из подпоров брата. У студенческі рокы вун стає членом Общества юристув (членом його був и тогдашній президент Томаш Масарик), Общества карпаторуських студентув „Возрожденіє", стає главов греко-католического общества.

По окончанію університета робить у Пудкарпатському земському уряді, організовує общество „Подкарпатських юристув".

Восени 1937 рока їде на операцію до Праги (вун мав от рожденія фізический недостаток коротшу ногу). Заки чекав на операцію, робив у торговому отділі, затым у отділі релігіозных культов Міністерства Внутренних Діл Чехословакиі. Пусля операциі живе у с. Лалово у свого брата Федора, лічить його извістний хірург А. Фединец.

У 1938 р. П. Цібере избиравуть секретарём Хустської Центральної Руської Рады. У 1939 році вун утікає од установившегося мадярського режима у Прагу. Стає секретарём у уряді Прхала. По приглашенію Чехословацькоі Народноі Рады їде у Францію. Путь у Францію проходить через Югославію, и Цібере из фіктивными документами прибыває у Париж. Там його оформлявуть спеціальным пресс-атташе при Чехословацькому посольстві у Франциі и давуть розрішеніє выступати у пресі. Цібере налажує связі из колонійов компактного проживанія подкарпатських русинув (вояками чеського гарнізона, робочими шахт), и также из русинськов діаспоров у Америці. Из приближеніем німецькоі окупациі Франциі, Цібере у составі Движенія Сопротивленія, котроє возглавляв де Голль, отплыває у Лондон. У Лондоні його назначавуть членом новообразованоі Чехословацькоі Державноі Рады, представителём Подкарпатськоі Русі при ній. Переживавучи за судьбу родного края, Цібере предлагає главі Чеського Правительства у еміграциі Бенешу образовати при правительстві Канцелярію по ділам Подкарпатськоі Руси. Міністер Иностранних Діл Англиі Іден розрішає П. Цібере выступати по радіо Бі-Бі-Сі.

Темов його выступленій и публікацій стає история Подкарпатськой Руси, її право на самостоятельность, то есть автономію.

Павел Цібере через поета Патруся - Карпатського, котрый був секретарём образованоі у 1947 р. чеськоі военноі місії у Куйбишеві, був добре ознакомленый из судьбов подкарпатських русинув, котрі масово утікали у СССР, там были арестовані и попали у лагері Заполярья, Новоі Землі, умирали от холода, голода, непосильноі роботы, хворот. Знавучи про нещастну судьбу своих землякув, Цібере обратився за помощью до Бенеша. Айбо Бенеш нич не предпринимав.

Тогды сам Цібере без ниякого посредничества обращаєся до посольства СССР у Англиі из такым письмом: „Я прошу Совєтскоє Правительство освободить из военных лагерей всех благонадёжных подкарпатцев и дать им возможность вступать в ряды своих военных частей" (18.09.1942 р). Такых людей было коло 5-6 тисяч. Совіцькоє руководство не отвітило на письмо Цібере, бо твердило, што ниякых подкарпатськых русинув не судили и не заганяли у лагері. Айбо розголос пушов, и великов міров, дякувучи П. Цібере, правда про подкарпатськых русинув стала очевиднов, про неї заговорила межинародна общественность. У новембрі 1942 р. Президіум Верховного Совіта СССР уголосив амністію и засуженых пудкарпатцюв стали освобождати из лагерув, направляти у Бузулук, де формировалася Чехословацька

Лигія под руководством Людвига Свободы. Правда, освбождати не дуже спішили, завто Цібере писав письма, обращенія, просив помощи.

Вун пише меморандум на имня замістителя міністра Иностранных Діл СССР Майського (14.09.1943 р.). Накониць мусив передати телеграму на имня И. Сталина (апріль 1944 р.). Затым послідовала „Краткая записка о Карпатской Руси и карпато-русском освободительном движении" на имня Міністра Иностранных Діл Молотова.

Одновременно Цібере організує при канцеляриі „Общество приятелюв Подкарпатської Руси", привлекає до нього изістных дипломатув, журналістув, ученых. Має личні отношенія из Черчилём.

У октовбрі 1944 р. П. Цібере уєдно из чехословацьков делегаційов прибыв до Москвы из тым, обы стрітитися из Майським и до конця обсудити освобожденіє карпаторосов из тюрем.

Из Москвы П. Цібере вернувся на Подкарпаття до брата-священника у Лалово. Затым начав глядати роботу. У тот час організовався Ужгородський Університет, и П. Цібере, котрый быв юристом и владів 10-ма языками, надіявся там преподавати. Айбо на роботу його туда не взяли. Не достав вун даже місто діловода у Мукачевськуй організаціі охотникув. Цібере быв вынуждений жити у брата и помагати йому у газдовані. У септембрі 1947 р. П. Цібере арестовали за „ шпіонську діятельность, антісовецьку агітацію и участіє у реакціонних організаціях". Приговор: 25 рокув тюремно-лагерного режима.

Цібере сам добився свої реабілітаціі. Його діло дуже довго розслідовали. Даже пусля того, як было вынесено рішеніє про изміненіє приговора, його ищи 3 роки держали у тюрьмі и вели допросы. Вун освободився аж у 1956 році.

Айбо сесе не дуже много значило у судьбі мученика. Родичі довго, 9 рокув, не знали про судьбу П. Цібере. Дома вун зачав назад глядати роботу. Йому удалося найти місто учителя англійського языка, айбо вун проробив лем 4 дні! Быв уволеный. Пузніше Цібере удалося проробити у с. Петрівцях, де преподавав англійський язык, географію, біологію.

Таков была його судьба. У родному краї доктор юридичеських наук Пражського Карлового університета, член Держаної Радыи, представитель Подкарпатської Руси при Чехословацькому Уряді у Лондоні, поліглот, чоловік из універсальними знаниями, котрый рішав судьбу многих тысяч землякув, спасший їх от смерти у лагерях ГУЛАГа, виявився никому нетрібным.

П. Цібере умер 22 юнія 1979 р. у родному селі Залуж, де и похороненый. До слова, шведа Валенберга, котрый исчез у сталинських тюрьмах, його держава глядать и доныні. А многі русины, котрі освободился из лагерюв про свого освободителя майже нич не знали.

Племянник Павла Цібере, сын брата Федора, Микола, изобрав документы, фотографиі, личні вещі П. Цібере, сим честувучи памнять про нашого земляка, котрого мож сміло назвати „Чоловіком из великої буквы".

Др. Антоній Лявинец

(Основні моменты вышеописаных событий Павел Цібере подробно розказав автору у Мукачеві у 1972 р.)

Література:
„Старий Замок" 2001 р.
Л. Подоляк „Закарпатський Валенберг"

Поет, прозаик, товмач, лавреат межинародної премиі им. А. Духновича

До 60 літия из дня рождения Ивана Петровція

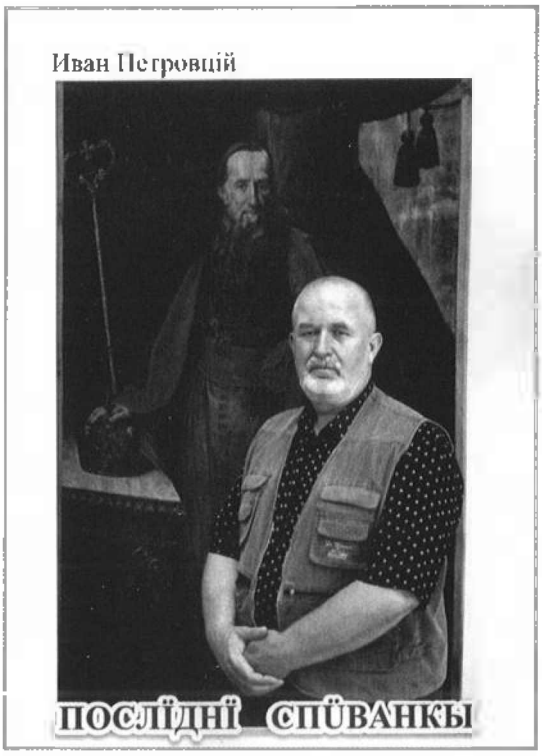

Спїванка за живоє русинськоє слово

Я - свідок живого русинського слова,
Якоє русинам сам Бог даровав;
Уд Бога безсмертнов є світа основа,
Уд Бога безсмертні русинські слова.

Прапрадїдів мойих в часы безберегі -
Русинські слова, гикой звізды, вели.
Русинськоє слово є альфа й омега
Усього, што має русин на земли.

У ночи кромешнїв мы з ними безсмертні -
Сонцями нам світять русинські слова.
Ни дам урагам изгирити, истерти
Тот дар, што русинам сам Бог даровав!

Нарожденуй у февруарі 1940 рока Мариі до малиньких рученят мати затисла вышивальну иглу и разноцвітні нитки - и таки дійствительно вшыткоє своє недовгоє житя Марія не розлучалася из вышивков.

Нарожденному 22 мая 1945 р. Иванови мати майнаперво затисла в руки передаваный из поколіня в поколіня молитвенник А. Духновича „Хліб душі" - ци не йсе рішило вшытку дальшу судьбу дітвака: книга стала у его животі тым сонцем, довкола котрого крутилися й ныні крутяться вшыткі інтересы уже знамого у краі писателя Ивана Петровція.

До того ж и судьба была до нього по-суровому ласкова - его забрали служити у армію - в Германію, у славный варош - Дрезден, де вун выучив німецький язык. Йсе йому ся пригодило пузніше, коли вун почав товмачити на украйинський язык произведенія пудкарпатськоі поетесы Ольги Рішаві, котра писала по-німецьки.

Закунчивши ошколованя в університеті на французському отділеніи факультета иностранных языкув, вун дакулько місяців мав практику в Парижі, йсе такой была файна школа, котра принесла свої плоды: у 1994 р. выйшла отдільна книга творув Шарля Бодлера у товмачені Ивана Петровція, а пак у 2004 р. - антологія французськоі поезиі „Вечорова гармонія", котра вміщає творы 55 французських поетув в товмачені Ивана Петровція.

Двадцять рокув жизни у Берегові - вароши мадярськоязычному - такой стали плодотворными діла поета-товмача: у 1984 р. світ увиділа книга „Угорські народні пісні", у 1998 р. - антологія мадярськоі поезіи „Іскры Чардаша", а загалом у товмачені Ивана Петровція на світ появилися шість книг мадярських писателей на украйинському языці.

Выйшли книги у товмачені з осетинського, комі, руського, чеського и словацького языкув.

Айбо майнаперво - головным у творчестві Ивана Петровція є его оригинальное письмо: поетично выбрано выйшло з печатні у 2004 р. - „Чоловік з птахою на плечі" - гикой обобщає спередущі поетичні книги: „Знак весни" (1979), „Карпатське літо" (1984), „Жовтень - осені свічадо" (1988), „Зимові зошити" (1989), „Ріка року" (1992).

Не позиравучи на йсе, мож уповісти, ош майже найбульше сил и таланту было покладено у поезію екологічну - а йсе значить у творы, котрі поет писав своім материнським языком - русинськым!

Туй выйшли у Ивана Петровція такі книги: „Діалектарій, або ж мила книжочка русинськоі бисіди у віршах" (1993), „Наші спїванки" (1996), „Наші и нинаші спїванки" (1998), „Битангіські спїванки" (2001), „Послідні спїванки" (2004).

И кидь за товмаченя Иван Петровці быв удостоєный лем премиі Мадярського Союза Писателей имені Дюли Ійеша у 1994 р., то за свої творы, писані по-русинськи, у 1997 р. дустав у Габрові (Болгарія) премію за майліпшу сатиру „Хитрый Петр", а у 1998 р. - Межинародну премію имені Александра Духновича.

Немало мож говорити и про творы Ивана Петровція діла наймолодых - школьникув, у 1986 р. увиділа світ его поетична книга „Софійка и весна", а у 1990 р. - книга літературных казок мадярськоі писательниці Клары Бігарі „Золотоносне дерево" - у его товмачені.

Бульше ги 30 співанок на слова Ивана Петровція написав композитор и співак, народный артист Украйины Иван Попович, немало из них и досі суть у репертуарах шилияких знамых артистув и исполнительских колективув.

У свуй час невиданый резонанс мав написаный уєдно из жонов Валентинов роман „Мануміссіо, або ж хроніка урмезійовських убивств". (1991).

Знамый Иван Петровцій и як критик, тонкий изглядователь у области искусства товмаченя...

И так 22 мая 2005 рока Ивану Петровцію выповниться 60 рокув. З росы и воды Вам, Иване! Най щи живеся и пишеся много літ!

Ферко Мотовило
*(товмачив **др. Степан Лявинец**)*

Ёчі, Фруці и солярізація
(выставка, посвячена художнику Ференцу Семану)

Выставка, котра открылася 22 апріля у Осовді у ушыткому была необычнов. Необычными были и приглашения, изготовлені техников соляризаціи, необычным было и його содержаниє из дійствующими лицями. Вдохновенно произнес свою прекрасну річ Томаш Остолош. Выставка указує нам дві неординарні личности: Ференца Семана, Ёчія и Атаназа Фединця, Фруція. Она отображає тото, як видів світ Ёчі Семан, и тото, як видить Фруці Ёчі Семана. Світ сих двох художникув дуже близький, они созвучні єден из другим. У тоты знамениті 60-рокы они жили у Ужгороді и были великими цімборами. Правда, тогды малёвав лем Ёчі Семан. Айбо они уєдно посіщали выставки, говорили про искусство, про художникув, часто посіщали художникув Федора Манайла, Тібора Сташка, Андрія Коцку и других. Они были у центрі общества, обращали на себе вниманіє и своим выглядом. Могли понадівати на голову ціліндры и так ити поливатися на Паску, вызвавши у єдных удивленіє, у других - осужденіє, айбо то їх не волновало. У тоты часы Ужгород мав свуй особый колорит, віяня „оттепелі" чувствовалося у ушыткому. Мож было свободніше выражати своє мненіє про искусство, науку, стала булш доступнов світова література, у кінотеатрах ишли філмы „нової волны". Сесе ушытко робило жизнь майинтереснов, не таков сіров, рутиннов. Мож было годинами сидіти у кафе и розсуждати на шилиякі темы: театр кино, итальянський неореалізм... Сись період мож увидіти у коллажах Фруція. На выставку прийшли многі, кить мож так уповісти „современники 60-х рокув". Именно діла них сисі коллажі представлявуть великий интерес. Бо каждый увидів себе у сих отображеніях времени, у сих одеждах, предметах, обстановці, хоть и не быв увіковічений на фотографіях. Нібы из далекого прошлого возникли и промелькнули може мало містично, знакомі лиця, имена старых знакомых, цімборув: Ёчі 1, Ёчі 2 (А. Дунчак), Лоці М. (Л. Микита), Ф. Кривин, Брек (Слава Дементьев)... У калейдоскопі сих образув важна роль принадлежить С. Параджанову, режисеру, котрого добре знали и Ёчі и Фруці, котрый у тоты часы знимав філм „Тіні забытих предкув". И майже на усіх коллажах видиме Ёчія. Ёчі коло Параджанова, його профіль коло Артура Никитина, професора Рижської Художественної Академиї. Перед нами оживавуть, як из легенды, Павел Бедзір, извістный график, Борис Рыжов, котрого усі знали булше як музыканта, як дохтора, Тібор Сташко и його незабываємі ніжні акварелі, Антон Кашшай, пейзажист, Тібор Барчай, художник, свободно владіющий англійським языком, котрый муг цілыми днями сидіти у кафе и розсуждати про искусство, про мировоззреніє, про авангардизм...

И через призму сёго окруженія, сих лиць перед нами представ Ёчі Семан, ищи молодый, повный оптимизма, його незабываємі картины и ушыток ужгородський ренессанс того незабываємого времени, коли участники сиї необычної выставки были молодыми, коли ищи перед ними не были открыті усі тайны и перипетиї жизни. Не знав, айбо навірно уже тогды чувствовав и Фруці, што колись возьме у руки пензлик, и станеся чудо - вун создасть такі картины, про котрі усі заговорять, што його искусство буде перекликатися из искусством Ёчі Семана, што у єден прекрасній день вун доставить многим радость от воспоминаній о прошлуй жизни, такої далекої и незабываємої. Дуже дякуєме йому за сесе.

М.

Засиданіє клуба „Рускиня"

Основными темами засиданія клуба „Рускиня", которое отбылося у прошлому місяці, были: „Національноє убраня разных районув Подкарпатя", „Палачинты у стравованю русинув". Сисі темы были представлені В. Мориляк и М. Лявинец.

Русинськоє національноє убраня - се не лем убраня, се символ нациі, памятка наших предкув, гордусть народа, оно є такым же символом нациі, ги язык, традициі, віросповіданиє.

Хоть рахуєся, што у днышні часы національноє убраня мож увидіти лем на сцені, вадь у музеї, айбо у даяких регіонах Подкарпатя оно ищи лишаєся сяточным убраням, у котроє на радость, не лем старші жоны и мужчины, а и молоді дівки и хлопці, убиравуться на храмові сята, свальби, народні гулянія.

Русинськоє національноє убраня, як и у других народув ділиться на жунськоє и чоловічоє, простоє (буденноє) и сяточноє.

Основными елементами жунського убраня є сорочка, сукня, пулка, кестемен, чоловічого- сорочка, гаті, бочкоры, калап (крысаня), широкий пояс, кожух.

Етнографічні особенности историко-культурных районув проявлявуться у традиціонному убраню. Мож уповісти, што убраня бойкув, лемкув, бляшакув є подобным, а отличаєся од нього убраня гуцулув. Даякі елементы убраня русины позычили од других народув, уєдно из котрыми живуть (мадяр, німцюв, словакув, румунув).

Жунськоє убраня.

Сорочка. Она состоить из двух частей. Нижня часть (пудтичка) шиєся из булш грубої материі. Верхня часть на долоню ниже вуд талії шиєся из тонкої материі, усе из довгими рукавами. Коло шиі, у верхнюй части рукавув и манжеты вышивавуться узорами (низинов, хрестиком). Основні тона: сині, червені, чорні. Сорочка може быти довгов, т.є. не отрізнов по таліи, вышиваєтся так, як и курта сорочка. Вышивки дуже богаті, орнаменти просто філігранні.

Сукня. Сукні у женському убраню ряшені (дуже друбно, типа гофрировки). Они можуть быти однотонні вадь у друбный рисунок. Прикрашавуться из долу пришитими разної ширины пантликами.

Катран, вадь його называвуть ищи п+лка. Його шивуть ряшеным, вун завязуєся иззаду. Украшаєся из долу білов чіпков.

Кестемен. Його часто шили из материі, єднакої из катраном по рисунку, вадь на чорному фоні червені ружі из орнаментом, вадь наоборот. Кестемены шили на простый день - из тонкого полотна, на сято - из шовкового. Кестеменами жоны прикрывали голову. На плечі шили булші кестемены, котрі могли быти товщі, плели іх из овечої шерсти.

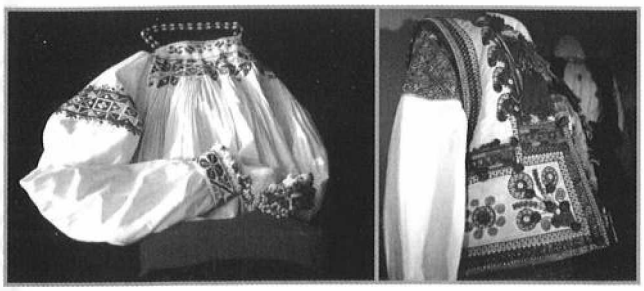

Понева (андарак) - традиціонноє жунськоє убраня на Гуцульщині. Существовало три типи сёго убраня:

Запаска - на каждый день, из материі без рисунка. Єдна (позадниця, задниця), прикрывала туловище иззаду, друга (попередниця) натігалася испереду. Даколи попередницю заміняли катраном. Запаску изготовляли из тонкої шерстяної материі синього, червеного, зеленого цвіта.

Дерга - повсякденноє убраня, шили його из чорної вадь нефарбленої материі, ничим не украшавучи, нею обгортали жунський корпус и подвязовали поясом.

Плахта - як сяточноє убраня, изготовлялася из материі коцкастого орнамента, її вышивали вручну шерстяними и шовковіми нитками.

Дниськи поневу называвуть сподницёв, сукнёв. Доповненям до жунського убраня было монисто.

Основу ***мужського убраня*** русинув составлявуть: сорочка, пошита из конопляного вадь льняного полотна, пачмаги (ногавиці, штаны, гаті, сподні, холоші, ногавки, портяниці), ремінь.

Сорочка отличаєся розрізом испереду, часто украшеным вышивков. По конструкції ворота, сорочки є из стоячим галіром, откладным галіром, вадь без галіра. Галір вышивавуть хрестиком вадь низинов. Сорочку закапчувуть на гомбицю, вадь завязувуть коло шиі мотузком. Русины носять сорочку, заправлявучи у пачмаги.

Пачмаги шилися из сукна авадь шерсти, їх закріпляли на тілі из помочов шнурка авадь реміня (очкур, гачник, котрый носили из пряжков).

Необходимов частёв любого убраня быв **пояс.** Пояс називали ищи опояскoв вадь поясницёв. У мифології пояс - знак оберега. Народ віровав у його велику силу. Хосновали його вуд усякої порчі, вуд болячок, наговорув.

Пусля выноса мертвого из хижі поясом завязовали ворота, ужби не было булше мертвых, віровали, што помагать роженицям. На єдному найденому поясі на блясі была изображена рожающа богиня. Парадні поясы были 3-4 м. Довжинов, ними обкручували талію, а кунці звисали долу и завершалися китицями и помпонами, кутасами из разноцвітної шерсти, бісером, сріберновв вадь золотов нитков. Молодицю пудпоясовали ушытим ручником. Мужчини носили ремінь из давних часув. Ремінь быв єдным из майважных знакув достоинства діла газдув. Газда быв гордый, повний достоинства чоловік, защитник свої родини. Особеннов цінностю раховався

ремінь из кожі дикого тура. Сяку кожу діла реміня здирали из тура на охоті (коли тур уже дустав смертельну рану, айбо ищи не испустив дух). Собраніє поясув Подкарпатського края находиться у Ермітажі.

Головні уборы

Мужскі головні уборы - **калапы,** были усякі по формі, из разных матеріалув. Изготовляли ся головні уборы из овчины, шерсти, сукна и соломы.

Жунські головні уборы. По русинскуй традиції дівчатка и отданиці могли ходити из непокрытов головов. Они носили заплетені косы. На голову повязывали файный ***машлик***. Носили такой ***вінкы, коруны, наголовникы.*** Жоны мали усе прятати своє волося. Традиція накрывати голову у жун сохранила ся и в XX ст. Появляти ся у обществі, и особено у церкви из непокрытов головов раховало ся великов ганьбов. Головным уборов замужніх жун быв и обстає ся чотириугольный кестемен (платина).

Май упрощеным варіантом головного убора была мягка легка шапочка (***наголовник).*** Шили його из тонкої матеріи.

Обув (топанки) у русинув - як мужску, так и жунську, изготовляли из кожі, котру изначально не шили, а морщили, привязувуючи ид ногам довгов шпаргов. Утци и пушло названиє - ***морщуни, морщенці, постолы, ходаки,керпці.***

Кожана обув с высокими сарами - ***чоботы /чобутя/*** шила ся без шаркув. Даколи шарки заміняла невелика желізна подковка на пятці. Верховинці носили бочкоры из кожі, которі привязовалися ид ногам кожаними шнурками.

На кунци XIX - у началі XX ст. русины стали перходити на варышський костюм, и многи елементы національного традицийного убраня были забыті.

Описаниє верхнього убраня русинув даме пусля слідуючого засиданія.

Не менше интереснов была друга часть засіданія, на котруй газдиньов была Ольга Сильцер. На нюй у широкому асортименті были представлені палачінти. Усі достали великоє удовольствіє от коштованя. Діла тих, кто не муг у сьому участвовати, даєме рецепты.

Палачінти из мнясом и грибами

(Рецепт Віри Гіріц)

Продукты: мука - 500 г, молоко - 0,5 л, яйця - 2-3 шт., суль по вкусу, олай,

Наповненя: мнясо свинина - 500 г, грибы - 500 г, цибуля - 1 шт., свиний жир - 100 г, сметана - 500 г, сыр - 250 г, перець, суль по вкусу.

Приготовляєме основу діла палачінт обычним способом: вымішуєме у муці яйця, розведеме молоком, добавляєме суль по вкусу и выпікаєме палачінти.

Діля наповнянки мнясо вариме до готовности, перемелеме. Цибулю поріжеме, попражиме на олайови, вадь на масти. Грибы одварюєме, поріжеме и додаєме до молотого мняса из цибулёв. Добавляєме перець по вкусу, мало бульона. Готовов масов наповняєме палачінти, выкладуєме у огнестойку тепшу, заливаєме сметанов, притрушуєме тертим сиром и запікаєме у бловдері 30 мин.

Палачінти из печунков

(Рецепт Руслани Губієвой)

Приготовляєме основу діла палачінт. Состав такый же, як у первому рецепті + мінеральна вода - 50 мл. Затым береме 500 г курячої печунки, перемішаєме. Добавляєме тертый чеснок (1-2 зубчика), суль, перець по вкусу. Добре перемішуєме. Из сиї масы выпікаєме палачінти на олайови або на масти. Коли палачінти готові, тогды перекладуєме їх на блюдо, предварительно змастивши кажду майонезом. Такым образом достаєме палачінтову торту. Извирьху поливаєме майонезом и запікаєме у духовці 20 мин.

Палачінти на дрожджах

(Рецепт Ірины Скиби)

Приготовляєме основу діла палачінт: состав первого рецепта + дрождёва опара. Діла сього у 100 г теплого молока добавляєме 20 г дрождюв и чайну ложку цукра. Змішуєме. Готову масу кладеме киснути на 20 мин. Процес повторяєме двічи. Палачінти выпікаєме обычним способом. Подаєме из лекваром вадь из сметанов.

Палачінти наповнені пюре из гестинь

(Рецепт Марианны Лявинец)

Приготовляєме основу діла палачінт: состав первого рецепта + 1 ложка цукра

Наповненя: пюре из гестинь - 2 пакета 500 г, масло - 100 г, сливки - 100 г, чоколадна смесь - 1 табла, ром - 1-2 ложки, молоко - 0,5 л, чоколадовий пудінг - ½ пачки.

Палачінти робиме обычним способом. Діла наповненя розмішуєме пюре из гестинь, масло и сливки до однородної масы, не дуже густої консистенциї. Затым добавити 1-2 ложки рома. Наповняєме масов кажду палачінту. Затым укладуєме на глубокоє блюдо. Из молока и пудингового порошка и цукра вариме соус, у котрый ищи у горячому виді добавляєме чоколаду. Затым поливаєме выкладені палачінти соусом. Коли соус пропитає палачінти и устыне, можеме извирьху прикрасити сливками. Подаєме у холодному виді.

Смачного!

В. Мориляк
М. Лявинец

Благотворительный бал у пользу русинськых дітей

Як и многі другі мадярські школы, единственный русинськый Культуральный Центр у Комловшці має фінансові проблемы.

Недавно дали сьме вісті про то, ош принята ВРМС резолюція стала началом позитивных изміненій, што дасть возможность Культуральному Центру у Комловшці дуставати фінансы и от державы и от других міністерств через ВРМС. Май бізувно то, ош Міністерство Школованя отділило фінансы діла обспечения фунгованя центра.

Руководитель инштитуціи Комароші Ференцни уєдно из своіма колегами из великов надійов чекавуть, як ся будуть розвивати дале событія. При сьому не сиділи без діла - пробаловали дустати дакотру фінансову подпору через гранты и благотворительні акціі.

Так ім прийшло на гадку організовати уедно из родичами дітей благотворительный бал. У сьому селі ищи сякого не было, тому йсе не было простым ділом. В організаціи сьоі акціі огромну долю взяли на себе Сільвія Ґалушка и Едіта Семан.

Благотворительный бал состоявся 12-го мая в импозантному ресторані сосіднього села Толчва.

Родичі и гості кромі того, ош платити за білеты, давали гроші на подпору Культурального Центра, організовали и навели контакты из бізнесменами реґіона и просили уд них шилияку помоч.

З великым интересом чекали гостей, не мож было знати кулько люди прийде. Файна організація принесла свої плоды - у прекрасно упарадженый зал прийшло булше ги 150 гостей.

Педагоги и діти из волнением зобралися и чекали коли ся подніме завіса, бо приготовили спеціальну нову програму, котру представили перед гостями и родичами. Діти указали свої способности нико не доставив огорченіє. В репертуарі выступленія были и стихи, и проза, и танці, отдільным блоком представили русинську програму, котра мала великий успіх.

Туй бым хотіла ухосновати возможность и отдільно подяковати Ренаті Кётелеш и Едіті Семан за іх великий труд, в результаті котрого діти представили програму аж на пувдруга годины.

Головным патроном сьоі акціі быв Ласло Кётелеш - мер Комловшки. У своюй бисіді вун подяковав вшытким за велику помоч и подпору, котру дустає Культуральный Центр. Слова благодарности не хибіли и у бисіді директора инштитуціі. Бал держав аж до рана, нико не хотів розходитися, даже діти лишилися допузна.

Сися акція достигла цілі. Из моральної точки позора создалася нова цінна традиція - в цілях єдиної ідеі - сохраненія русинської культуры, извела вєдно и дітей, и іх родину, и учительок, и многих других люди из Комловшки и других сел. Быв и час, и возможность пообщатися и поговорити за сяточным столом про діти и про іх будучность, про радости и про проблемы.

Айбо не было тайнов и то, ош хотіли сьме позбирати и даяку фінансову базу - у сьому припаді назбиралося пиля 300 тис. форінтув. Директор инштитуціі приняв резолюцію на іх хосновання - купити аудіовізуальну техніку и школьні принадлежности.

Мерія Комловшки потрафила у тяжку фінансову ситуацію позад того, ош має обеспечити фунгованя Культурального Центра, де у школі началося обученіє русинському языку.

Розумівучи сисю тяжку ситуацію, колектив школы и Культурологічного Центра постаралися сьов акціїов облегчити нужды.

Гратулуву успіху благотворительного бала и желаву, обы из подобным успіхом быв організованый бал и на другый рук.

***Марія Заяковскі Барнани** учитель русинського языка*
*(товмачив **др. Степан Лявинец**)*

Памнятник Ференца Раковці II у Комловшці

Програма Національного Праздника Русинув Мадярщины
21 мая 2005

11.00 - Богослуженіє на церковно-славянському языці у церкви Матяша. Службу Божу сопровождає мужський хор им. св. Ефрема пуд руководством **Томаша Бубно**.
12.00 - Открытіє Русинського Національного Праздника у актовуй залі зданія Фондациі Мадярськоі Культуры.
Привітственна річ:
***Атміла Мештергазі** - Государственный Секретарь Міністерства МРСР, **Віра Гіріц** - предсидатель ВРМС*
12.30 - Открытіє выставки русинських малярув (открыв ***Балаж Феледи*** - писатель-искусствовед)
12.45 - Праздничний концерт.
13.30 - Прийом

Подробно про йсе торжество читайте у слідуючому номері.

Як збирати и упорядковати народні пісні?

(Продолжение, начало у числі 19, 2005.)

(Текст печатаєме в оригіналі, лем без букви ъ, а на місті ѣ - і)

Раджу отже каждому розділити свої співанки ось яким порядком:

А) ЕПИКА, Б) ЛИРИКА, В) ГУМОРИСТИКА, Г) ЗАГАДКИ, Д) ИНЬШІ.

Каждый головный отділ має подотділы.

1. ЕПИКА. Старосвітскі памятки: 1. Колядки поганско-религійні. 2. Колядки з мотивами апокрифично-християнскими (малый Исус, Матка Божа, Петро и т.д.) 3. Обрядові пісні: колядки бытового житя, щедровки, маланки, соботки-купало, Русальні пісні в жнивах, гаївки.

2. Историчні памятки: Татаре, Турки, кріпости, панщина, куруццщина, Раковцій, Кошут, опришки-розбойники, Америка, Бразілія, світова война.

3. Бытові балады, то есть трагедії одиниць: зачарованый потопленик, убитый и т.д. на тлі любости и фактичных подій.

4. Романсы понайбольше на темы любовні. Сякими аж обилуеся наша устна литераура.

5. Лирика. Родинное житье: 1. пісні колыскові. 2. свадьбові. 3. голосіня над мерцем. 4. вдова. 5. сирота. 6. староба.

6. Дітинский язык и забавки: 1.до 5-го року. 2. повысше 5 роков.

7. Господарское житье: роля, жнива, винобранье, молотьба, млин, хліб, іжа, одежа.

8. Занятье: 1. овчарь, чередарь и т.д. 2. ремесельники. 3. паны. 4. жебраки.

9. Любость, радость и горе: 1. дівки. 2. жоны. 3. легині. 4. мужи.

10. Гулятика: 1. піятика. 2. танечні выкрики (коломыйки).

11. Войско: 1. бранка. 2. рекрутчина, касарня.

12. Гумористика. Гумор люду: 1. жарт, веселость. 2. небылиця. 3. прозыванки на села (стихом и прозою). 4. прозыванки на особы. 5. наподобньованье церковных гласов и т.д. 6. наподобньованье говору животных. 7. лайка. 8. русин и инші народы. 9. анекдоты щиро-руські (прозою).

13. 1. Загадки. 2. скороговорки. 3. скорочисленье.

14. Иньші: 1. пословиця. 2. поговорка. 3. казка. 4. назва коровы, вола, пса, коня и т.д.

Сяким способом упорядкованый матеріал хосенний буде не лиш цілям забавы, але мати буде и наукову вартость. Варуйтеся противного. Такі зборники як Врабеля, де співанки надруковані черезчур без жадного порядку - то сіно и солома помішана січкою. Постна и дуже тяжка страва! Друковані уже кусники треба навести поданьем жерела.

Вконци напоминаю еще на одно. Коли записуеме стихові и прозові твори устной литературы для науковыих цілей, тогды треба буквально-вірно записати каждый звук слова: если але хочеме мати зборник для литературно-естетичных цілей, тогды треба додержати правопис грамматики, але слова не змінити! При каждой пісні треба зазначити містность запису, а в прозовых кусниках зазначити наголос слова похильною протинкою. Умственных, зпод пера школованного интелигента походячих пісень варуйтеся - сесі даються спознати зараз из першого реченя. Творы народні мають колорит, чтось такого, як быстрицька сливка, дозріваюча на дереві, мае на собі тоненький файненький гейбы порошок: навпаки умственні або попсовані пісні то чтось такого, якбы из сливок розмацалося того порошку - видко по них сліды пальцев!

Кто и теперь, 1941 року важиться говорити, что народный язык бідный, тому отповім словами великого знавця мадярского языка Сарваш Габор: „В. Гумбольдт, Яков Грім, Авг. Шлайхер, Гербер и т.д. не можуть ся нахвалити богатством народной річі. Что язык народа в поровнаню до литературного, лише богатшим можно назвати, то можеме хотябы и апріорь сказати, бо литература числить нанайвыш пару сто чоловіка, тым часом народ складаеся из милліонов голов. Але біда в том, ож школовані люде не знають языка народа. Англійскі филологи выраховали, что языково найбогатший писатель цілого світа Шекспир, мае лишь 15 000 слов англійских, тымчасом язык англійского простака числить више стотысяча!"

Указки из моего зборника подам найблизше.

Др. Ядор Стрипський

ЛИТЕРАТУРНА НЕДѢЛЯ
ПОДКАРПАТСКОГО ОБЩЕСТВА НАУКЪ
Ч. 12. Зъ дня 26. октобра 1941. Р. I.

МАЙ

Петро Лодій

1.05.1690 - Мукачевский єпископ Йосиф де Камеліс дав розказ, обы „каждый духовник мав дві книги, у одну най запише, кого крестив, то-есть имя крещеного, родителей, кума и кумиці, год и день, коли крестив, а у другой най зазначит имена повінчаних и час вінчаня".

3.05.1933 - Родився Юрій Панько, высокошкольськый педагог, єден из творителюв и кодифікаторув русинського літературного языка у Словакії.

4.05.1764 - Родився Петро Лодій, педагог, філозоф, літератор, професор Петербургського Университета.

4.05.1909 - Родився Петро Лінтур, историк, літературный критик, фольклориста. Преподавав у Ужгородському Університеті. Вудав много книжок, межи нима „Казки и баллады Подкарпатя". Умер 2.02.1969 г.

Андрій Коцка

5.05.1910 - Родився Павел Цибере, юрист, дипломат, політический и культурный діятель, Пуд час студій у Празі активно участвовав у студенческому обєдиненію „Возрожденіє". У 1936 році організовав „Русскій народный університет" из філіалами у Хусті, Ужгороді, Як член временного чехословацького правительства представляв ПР, добився освобожденія многих русинув из совіцького Гулага. Нигда не приняв присоединенія нашого края до СССР, за што быв арестованый в 1947 р.

Петро Лінтур

5.05.1951 - Родилася Марія Мальцовська, публіцистка, редакторка „Народных Новинок", „Русина", писателька, лавреатка Премиї Александра Духновича в области русинськоі літературы за 1999 рук.

9.05.1943 - Родився Владимир Федынышынець популярный теперішный русинськый поет, писатель, публіцист, есеіст, автор многих книг:„Мирна наша русинська путь", „Я есть вечный Русин", „Мы Русыны-Неба Сыны". Первый редактор новинкы „Подкарпатська Русь", основатель журнала „Айно".

14.05.1840 - Родився Юрий Игнатков, педагог, літературовед, лінгвіст. Робив в Будапешті преподавателем гимназиї. Составив перву у Мадярщині граматику циганського языка „Cigány nyelvtan".

15.05.1983 - Єпископ Александер Хіра тайно высвятив о. Йосифа Головача на єпископа.

Иван Петровцій

16.05.1933 - Родився Степан Броді, знамий учений-математик, кандидат математических наук, автор многих научних трудов, єден из первих возродителюв русинського движенія на Пудкарпатю. Русинський патріот. Возобновив изданіє русинського календаря общества им. А. Духновича. Талантливий музикант, шахматист.

16.05.1960 - Умер Игорь Грабарь (1871-1960) всесвітньо знатый художник и теоретик малярского искусства, директор Третьяковскои галереи, директор Института истории искусств Академії Наук СССР. Родився в Будапешті.

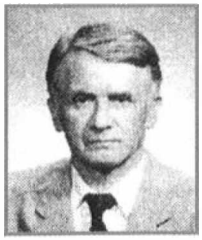
Проф. Иван Поп

16.05.1968 - Умер Лука Демьян, писатель, зберитель фольклора на Подкарпатю. Первий зборник Луки Демьяна выйшов у 1943 р.

22.05.1993 - Состоявся II Світовий Конгрес Русинов (Криниця, Польша).

22.05.1945 - Родився Иван Петровцій - писатель, поет, товмач. Писав по-украински, пише по-русинськи. По-русинськи И. Петровцій написав „Наші співанки" (1996), „Наші и ненаші співанки" (1998), „Битангїські співанки" (2001), „Послїднї співанки" (2004). Вун є лавреатом премиі им. Дюли Илєша (1994), также лавреатом Межинародноі премиі за русинську літературу им. А. Духновича (1998).

22.05.2000 - У Шарошпотоку под Замком Раковці Ференца II первый раз одбылося святкованя Вседержавного Дня Русинув. Сись день признаный Правительством Мадярщины Національным Днем Русинув.

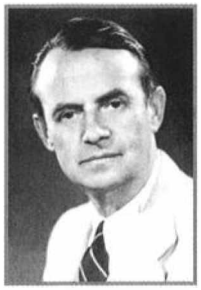
Бейла Ердвлі

23.05.1911 - Родився Андрій Коцка, єден из найталантливіших художников Пудкарпатя, воспитаник „Публичної школы рисованія" Бокшая и Ерделі. Майзнаті сут єго образы-портреты.

24.05.1946 - Родився Штефан Сухый, педагог, методик русинського языка, публіциста, поет, писатель, лавреат Премиї Александра Духновича за 2000 рук.

25.05.1891 - Родився Бейла Ерделі, знатый художник, основатель школы живописи на Подкарпатю. Закончив Будапешську Академію искусств. У Будапешті были перші выставки Ерделія (1913, 1915 рр.) Выставлявся у Парижі, Мюнхені, Римі и у других городах. Його имням названо Ужгородськоє училище прикладного искусства.

Павел Цибере

25.05.1941 - Антоній Годинка написав „Першоє и вступительноє слово моє ид чесним членам Подкарпатського Общества Наук", де твердо став на защиту місткоі народноі бесиды, як основы літературного языка.

26.05.1938 - Родився Иван Поп, историк-славист, искусствовед, публіцист, автор первоі „Енциклопедиі Подкарпатськой Руси" (Ужгород, 2002).

26-28.05.1995 - У Руськум Керестурі одбывся III Світовый Конгрес Русинув.

29.05.1997 - Начав роботу IV Світовый Конгрес Русинов у Будапешті.

Владимир Федынышынець

МАЙ

1	**неділя**	Іеремиі пророка
2	понеділок	Атаназія Великого
3	второк	Теодозія
4	середа	Окончаніє пасхальных свят. Пелагиі преп. муч.
5	четвер	Вознесеніє. Ірины муч.
6	пятниця	Ионы многострадального
7	субота	Появленіє св.Христа. Акакія муч.
8	**неділя**	Неділя св. отцов І. Нікейського собора
9	понеділок	Исаийи прор.
10	второк	Симеона
11	середа	Василія св. Муч. (В. Гопко пряшевський епископ),Мокія
12	четвер	Епіфанія св. муч.
13	пятниця	Гликериі
14	субота	Изидора. Задушна субота
15	**неділя**	Сошествія Св. Духа. Пахомія
16	понеділок	Свято Пресв. Троіці. Теодора
17	второк	Андроника
18	середа	Теодора муч.
19	четвер	Патрикія
20	пятниця	Талалея
21	субота	Константина и Олены
22	**неділя**	1 неділя по сош. Св. Духа. Всіх святых. Василиска
23	понеділок	Михаила исп.
24	второк	Симеона
25	середа	Обнаруженіє головы Іоанна Крестителя
26	четвер	Карпа. Свято Пресвятоі Евхаристиі
27	пятниця	Ферапонта
28	субота	Никиты преп. свят.
29	**неділя**	2 неділя по сош. Св. Духа. Теодозия
30	понеділок	Исаака
31	второк	Ерміла ап.

М. Алмаший
В гостях у Общества А. Духновича.....стр.2-3-4

М. Сисак
Феномен Духновича.....стр. 4-5-6-7

И. Тадлер
Йосиф Тадлер..... стр. 8

Др. Антоній Лявинец
Павел Цібере.....стр. 9-10

Ф. Мотовило
До 60-лития из дня рождения Ивана Петровція..... стр. 11

Др. М. Лявинец
Ёчі, Фруці и солярізація..... стр. 12

В. Мориляк, др. М. Лявинец
Засиданіє клуба „Рускиня”..... стр. 13-14

Марія Заяковски-Барнани
Благотворительный бал у пользу русинськых дітей..... стр. 15

Др. Ядор Стрипський
Як збирати и упорядковати народні пісні? (продолжениє)..... стр. 16

Памнятні даты.....стр. 17

Церковный календарь.....стр. 18

Kiadja
az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. Ljavinyec Sztyepán
felelős szerkesztő
Dr. Lyavinecz Mariann
főszerkesztő;
Manajló András
művészeti szerkesztő;
Szkiba Irén szerkesztőségi titkár;

A szerkesztőség címe:
1147 Budapest, Gyarmat u. 85/b.
Tel./Fax: (06-1) 468-2636
E-mail: rusynskijsvit@orko.hu
lavinec@freemail.hu
htttp// www.ruszinvilag.hu
Nyomdai munkálatok: **AMG experts Bt.**

Выдає:
Вседержавноє Русинськоє Меншиновоє Самоуправлениє

Члены редакциі:

Др. Степан Лявинец
отвітственный редактор;
Др. Маріанна Лявинец
головный редактор;
Андрій Манайло
художественый редактор;
Ірина Скиба секретарка;

Адрес редакциі:
1147 Будапешт, улиця Дярмат 85/б.
Тел./Факс: (06-1) 468-2636
E-main: rusynskijsvit@orko.hu
lavinec@freemail.hu
htttp// www.ruszinvilag.hu
При передрукови посилатися на "Русинськый Світ"

ISSN: 1785-1149

Появленя новинкы пудпоровали: Фондація Национальных та Етнічных Меншин Мадярщины, Вседержавноє Общество Русинськоі Интеліґенциі имени Антонія Годинки,

A lap a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány, Hodinka Antal Országos Ruszin Értelmiségi Közhasznú Egyesület támogatásával jelenik meg 1000 példányban.

Картини Ернеста Контратовича
(род. 17 мая 1912 р.)

"Село веснов" 1961

"Маски" 1945

"Стріча молодої пари" 1946

"Свадебна процесія" 1946

На убкладці: **картина Адальберта Ерделі (род. 25 мая 1891р.) "Мукачевський замок"**

A magyarországi ruszinok közéleti, tájékoztató havilapja • Общественна, информацiйна новинка русинув у Мадярщинi

RUSZIN VILÁG
РУСИНСЬКЫЙ СВІТ

III. évfolyam 20. szám, május 2005 річник III. число 20., Май

Ruszin Nemzeti Ünnep

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!
Kedves gyerekek! Drága Barátaim!

Ma 6. alkalommal ünnepeljük nemzeti napunkat, amelyet II.Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc beregszászi zászlóbontása emlékére minden év májusában tartunk. Ünnepségeket tartottunk Múcsonyban, Sárospatakon, Komlóskán, Aszódon és Budapesten. A mai ünnep azért különleges, mert az idén a mindenkori magyar állam fellegvárában, a Budai Királyi Várban ünnepelhetünk. Meghatódva és büszkén vállaljuk nemzeti önazonosságunkat és görög katolikus vallásunkat, hiszen katolikus

testvéreink, a Mátyás-templom plébánosa Dr.Varjú Imre, lelkes segítője Előd atya és a templom valamennyi munkatársa önzetlenül és nagy odafigyeléssel megtett mindent a számunkra oly fontos, mondhatnám történelmi jelentőségű ünnepi Istentisztelet méltó lebonyolítása érdekében. Mély tisztelettel köszönöm fáradozásukat!

Nemzeti ünnepeink fontossága vitathatatlan, hiszen évente megkoronázzák azt a tevékenységet, amelyet a hazai ruszin kisebbségi közösség végez. A mai Istentisztelet keretein belül mesteri színvonalon bemutatott Boksay János Szent Liturgiája, görög katolikus lelkészeink két nyelven végzett szertartása erősítette hitünket és nemzeti elkötelezettségünket.

Sokunk szemébe könnyeket csalt és megnyugvást szolgált azokért a szenvedésekért, amelyeket egyházunk a Hallgatás Egyháza megélt, méltó emléket állított a hitükért életüket feláldozó vértanú papjainknak.

Ünnepi rendezvényeink alkalmat adnak a hazai ruszin kisebbségi közösség tagjainak arra, hogy találkozhassanak egymással, bemutassák eredményeiket, ápolják anyanyelvűnket és hagyományainkat.

A nemzeti hovatartozás legfontosabb tényezője az anyanyelv ismerete és ápolása. Az eltelt időszak egyik legnagyobb vívmányának bizonyult az, hogy a MNEKK által támogatott Ruszin Világ c. havonta megjelenő lap jelenleg a hazai nemzetiségi írott sajtó élvonalában található. Látványos javulás tapasztalható a TV Rondó c. ruszin nemzetiségi adások anyanyelvi és szakmai színvonalában. A MR Rt. ruszin nemzetiségi műsorok kettős képet mutatnak, az egyik szerkesztőség teljesíti az anyanyelvi megszólalás követelményeit, a másik anyanyelvi és tartalmi színvonalán sok még a javítanivaló.

Vera Giricz - az ORKÖ elnöke

A Szent Efrém Bizánci Férfikar előadásában elhangzott Boksay János Szent Liturgiája ékes bizonyítéka az anyanyelv hallhatatlanságának. Külön öröm számunkra az, hogy Bubnó Tamás erőfeszítéseinek és fáradhatatlan szervezésének, a NEKH, az ORKÖ és a Csepeli RKÖ támogatásával sikerült megjelentetni a CD-t a ruszin és görög katolikus kulturális és vallási értékek maradandó emlékeként. Évről-évre nagy érdeklődés és várakozás tapasztalható a ruszin és magyar nyelven megjelenő Kalendárium-Almanach iránt. A tavalyi rendkívül sikeres Fruci művészeti album bemutatása után a Manajló festőművész dinasztia alkotásainak albuma előkészületi stádiumban van. Reméljük, hogy a hazai ruszin kisebbségi közösség összefogásával a mai rendkívül szűkös finanszírozási lehetőségek ellenére sikerül az idén bemutatni a művészalbumot.

Ünnepi megnyitó beszédem végéhez közeledve szeretném megemlíteni az idei év egyik legnagyobb sikerét és kihívását. A Komlóskai Ruszin ÁMK Általános Iskola és Nemzetiségi óvodájában elkezdődött a ruszin nyelv-és irodalom oktatása, amely felváltotta az évtizedeken át nemzetiségi nyelvként oktatott szlovák

nyelvet. Az ORKÖ Közgyűlése bölcsen döntött abban, hogy a központi költségvetésben a Kisebbségi Intézmények működtetésének

támogatására elkülönített keretből megpályázza a Komlóskán beindított ruszin nyelv és irodalom, valamint a népismeret magas szakmai színvonalon való oktatásához nélkülözhetetlen finanszírozást.

A megnyitót követő ünnepi műsor ízelítőt ad a hazai ruszin kisebbségi közösség kulturális életéről, az anyanyelv ápolásáról, hagyományaink megőrzéséről.

Vera Giricz

Ruszin Nemzeti Ünnep Programja

10.30-11.00-Gyülekezés a Mátyás-templomban.
11.00-12.00- Ünnepi Hálaadó Szentmise.
Egyházi szláv nyelven szolgálnak:
Mászlej Mihály (Kassa)
Szabó Attila (Ungvár)
Holozsnyai Joachim (Sajkásgyörgye)
Holozsnyai Mihail (Sajkásgyörgye)
Puskás László (Budapest)
Magyar nyelven :
Dr.Pásztor Bazil esperes
Dr. Legeza József (Budapest Újpest)
Dr. Sivadó János (Gödöllő)

A szertartás alkalmából a Szent Efrém Bizánci Férfikar (*Viszló István, Csapó József, Szilágyi Attila, Szabó Gábor, Frickun János, Hajnal András, Csillag Béni, Bubnó Márk, Philipp György, Pechan Kornél, Laborfi-Soós Béla, Cser Péter, Domahidy László, vezényel Bubnó T.)* bemutatja Boksay János, a háború előtti magyar országgyűlés képviselője által szerzett Szent Liturgiát, amelynek CD-je a Magyar Kultúra Alapítvány aulájában a Ruszin Képzőművészeti Kiállítás ideje alatt működő kiadványokat árusító helyen kapható.

A Mátyás-templom vezetői nagylelkűen és önzetlenül ajánlották fel a templomot nemzeti ünnepünk egyik helyszínéül. Kérjük, hogy a Mátyás-templom felújítására szánt adományaikat az erre a célra található gyűjtőkben helyezzék el. Hozzájárulásukat előre is köszönjük!

12.30-13.00-Ruszin Képzőművészeti Kiállítás megnyitója.
Kiállító művészek:
Fedinecz Atanáz, Manajló János és Manajló András, Ilykó A., Puskás L., Csemez I., Grincsisin A., Barcsay T.
A kiállítást *Feledy B.* művészeti író nyitja meg.
A kiállítás megnyitójának ideje alatt büfé és kiadványokat árusító hely működik.

13.00-Ünnepi megnyitó a Magyar Kultúra Alapítvány Rákóczi termében.
Köszöntőt mond: *Giricz Vera* ORKÖ elnök, *Kromák András* Beregszász volt polgármestere és Volóc képviseletében *Zsogno Nelina* tanárnő.

Ünnepi műsor

1.Ruszin himnusz (A. Duchovics szavaira zenéjét írta: Fencik István. Előadja a *Belváros-Lipótváros RKÖ énekkara,* vezényel *Szabó Zoltán* karnagy.
2. I. Szilvaj szavaira zenéjét szerezte Fencik István- Ima
3. Édesanyám, drága édesanyám. Kismarianna vagyok, előadja: *Bartha Marianna*
4. A. Halcsakova- Ruszin kislány vagyok, előadja: *Mindák Viktória.* A. Duchnovics- Szózat, előadja: *Mindák Andrea*
5. Észak-magyarországi ruszin és magyar népdalok: előadja *a Hejőkeresztúri Körzeti Általános Iskola kórusa.* Vezényel: *Piskótiné Tóth Kornélia* karnagy, szólót énekel: *Szilvási Mónika.* Furulyán közreműködik: *Kupcsok Julianna és Czirják Emma.*
6. A Komlóskai Ruszin Nemzetiségi Általános Művelődési Központ műsora. Rákóczi emlékműsor és ruszin népdalcsokor. Előadják *a Komlóskai ÁMK Általános Iskola tanulói.* Felkészítő pedagógusok: *Barnáná Zajakovszki Mária, Komáromi Ferencné, Köteles Renáta.*
7. Ruszin gyermekjátékok. Előadják *a Komlóskai ÁMK Nemzetiségi óvoda gyermekei.* Felkészítő pedagógusok: *Orosz Miklósné, Popovicsné Szemán Edit.*
8. A folyón át.... Hej, ott fent a havasokban... Előadják a Ruszin Kulturális Egyesület tagjai: *Szilcer-Likovics Olga, Mihályező Miklós, Demjén Gergely, Dr. Szabó János.*
9. Zádor Dezső -Kárpátaljai karcolatok Márton I.- Kárpátaljai kuruc tánc (Gens-fidelissima) Zádor D. Képek a havasokról. 1. Titokzatos éjszaka. 2. Kolomijka. Előadja *a Hodinka Antal vonósnégyes Boniszlávszky Tibor vezetésével. Rudnyickája Tatjána, Súlykos Mária, Baráti András.*
10. Duchnovics A. Ruszin Szózat Előadja *a Belváros-Lipótváros RKÖ énekkara,* vezényel *Szabó Zoltán* karnagy.
13.45-15.00-Fogadás a Magyar Kultúra Alapítvány Corvin termében.

Műsorvezető: *Szkiba Irina*

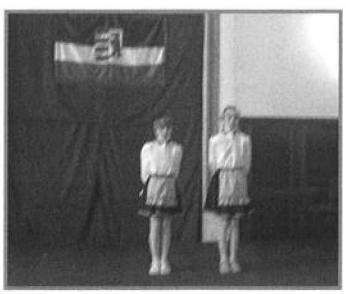

Ruszin Nap a budavári Mátyás-templomban

Találkozások és beszélgetések a Ruszin Naphoz kapcsolódó hagyományokról, eseményekről, megemlékezésekről.

Olyan emberrel találkoztam, akit egyházi és világi körökben nagyra becsülnek.

Mászlej Mihály- görög katolikus kanonok, a ruszin nemzet egyik példaképe, vallomásával dicső, de egyben tragikus múltat fogalmazott meg életének egyik fontos epizódjával.

Egyik kísérője volt és most már utolsó szemtanúja- a már boldoggá avatott- Romzsa Tódor püspök utolsó főpásztori útjának. 1945 októbere volt...

A munkácsi járás Lóka /Lavki/ községben, amely Beregszőlős /Lochovo/ parochiájának filiálja, befejeződött a templom felújítása. Ilyenkor újraszentelik a templomot, ha lehetséges, maga a püspök, akadályoztatása esetén megbízott papja. Romzsa püspök három kísérőjével elfogadta a meghívást.

Nem csupán egyházi „mester és tanítvány" kapcsolatban voltak, hanem olyan embereké is, akik nagyon jól ismerik és megbecsülik egymást.

Hiszen számos közös pásztori útjuk, szentmiséjük volt, mint akkor, azon a tragikus napon.

Ennyi bevezetőt szántam ahhoz a beszélgetéshez, amely a főpásztor Romzsa Tódor püspök és papi kísérői megpróbáltatásairól szól. Ruszinoknak, magyaroknak, mindazoknak, akiket „veszteseknek" tartottak számon, ugyanaz a sors jutott számon, osztályrészül. A kommunista diktatúrák által elhallgatott közös múlt feltárásával igenis van remény arra, hogy a görög katolikus egyházat ért „terrortámadás" minden bűnét megismerjük.

A szenvedés, az igaz hithez és a becsülethez való ragaszkodás nem volt értelmetlen, mert évtizedekkel később, 1989-ben elvezetett a görög katolicizmus Főnix-madárhoz hasonló feltámadásához.

Jó érzés töltött el, látva Mihály atyát a budavári Mátyás-templomban. Kérem, ne csodálkozzanak! A börtönben szenvedett és vértanú papjaink neveinek felsorolásakor könnyeztem a meghatottságtól. Gyilkosok végeztek velük. A „pásztorokat" elvitték, bebörtönözték, meggyilkolták, remélve azt, hogy a „nyáj" önmagától elpusztul. Itt vagyunk és emlékezünk. Isten oltalma pedig az ilyen emberekkel való kapcsolatban áll, mint Mászlej Mihály atya. Hallgassuk őt figyelemmel! Érdemes. Ajánlom mindazoknak, akiknek számít a hit, a szolgálat és a becsület.

Kereszt az úton

-Mihály atya, Ön az utolsó élő szemtanúja Romzsa püspök meggyilkolásának. Hogyan történt, milyen gépkocsik kényszerítették a lovasszekerüket lemenni az útról?

-Kezdeném az elejéről. 1947 októbere volt. Lavkiban a szépen felújított templomban miséztünk, újraszenteltük a görög katolikus hívek otthonát.

Ebéd után terveztük az utat visszafelé Ungvárra. Romzsa püspök atya felszólított bennünket az indulásra, de akkor megjelentek a kurátorok és arra kértek, hogy ne induljunk el, mert a falu szélén valamilyen banda gyülekezik. Katonaruhába öltöztek és gyanúsan kóválygognak, Mivel esteledett a püspök atya beleegyezett , hogy ott maradjunk. „Másnap reggel indulunk!"-

Így szólt a döntés. Ketten voltunk kispapok, mint kísérők, egész éjszaka nem tudtunk aludni, rossz előérzetünk volt. Valaminek történnie kell- gondoltuk. A parochia körül állandóan cirkáltak az emberek, árnyak vetődtek az ablakon át. Mint később kiderült, a hívek vigyáztak ránk, a falusi emberek őrködtek. A reggeli szentmise után beültünk egy régi hintó-szerű szekérbe és elindultunk. Elöl ült a kocsis és a püspök úr titkára, a püspök atya Bacsinszky Dániel atya hátul ültek, mi pedig a kis ülésen szemben velük. Csak hátrafelé láttunk, elölről semmit. Az út elején kísért bennünket az egész falu. Összecsődültek és velünk jöttek az utolsó házig. Főleg ruszinok lakta terület volt. A falu szélén megállította püspök úr a kocsit, megköszönve a szívélyes fogadtatást és utoljára megáldotta őket. A falun kívül elindultunk, kb. egy fél km-t mentünk, amikor észrevettem, hogy egy nagy, 12-kerekes autó /kis tanknak hívták annak idején/ jön utánunk. Nem nagy sebességgel követett. Láttam, a püspök atya rózsafűzért imádkozott, miközben a kocsi ment a maga útján. Jeleztem, hogy jön utánunk egy nagy autó, a kocsisunk félrehúzódott, utat engedve, hadd menjen minél hamarabb. De nem került, nem előzött, hanem követett. Figyelmeztettem a kocsist, hogy a nagy autó követi minden mozgásunkat, legyen óvatos. Mozgalmas percek következtek...

Kálváriánk elkezdődött. Alig mentünk egy pár métert, amikor az a nagy katonai autó nekiment a kis bricskánknak, amely teljesen pozdorjává tört. Vér, szilánkok, fadarabok, por mindenütt. A fadarabok teljesen betakarták a püspök atyát és Bacsinszkyt. Rajtuk volt az egész törmelék, mi pedig kispap társammal kirepültünk a mezőre, a kocsis a lovak közé esett és szörnyethalt. A helyszínen egy halott, hárman az úton, ketten a roncsok alatt. A tankautó pedig áll, mégsem moccant, a motor megsérült.

Nem veszítettük el eszméletünket, még érzékeltük, hogy a katonák szaladgálnak az autó körül, próbálják elindítani, de nem megy, nem működött.

-Van valami szakrális vonás benne, ebben a lefékezett, leállított autóban. Hiszen egy ilyen „tank" gátak nélkül, pillanatok alatt gyilkolhat. Jól gondolom?

-Bizony van, ez az egyik csoda, amely ezen a keresztúton történt, de majd erről később, hogy ne veszítsük el a történés folyamatát. Amikor az esésé után felocsúdtunk, felálltunk és megpróbáltunk előre menni, keresve a társainkat. Emberölésre alkalmas vasdorongokkal jöttek szembe velünk a felbérelt gyilkosok. A helyszínen ütöttek, vertek ájulásig.

A vasdoronggal végzett munka eredményébe bízva, elszaladtak, azt hitték, hogy mi is meghaltunk. Eszméletünket veszítve, vérbe fagyva feküdtünk, csak a kórházi ágyon tértünk magunkhoz. Dr.Fedinecz volt akkor a munkácsi kórház igazgatója, aki egyben nagybátyám is volt. A gyors és mesterszintű beavatkozás, fejműtét és egyéb sebészeti operációk mentették meg az életünket Fedinecz professzor fáradságot nem ismerő műtétjeinek és gyógyításának

köszönhetem, hogy most mindezt itt elmesélhetem. A KGB által felbérelt bérgyilkosok nem vették észre, hogy a romok alatt a püspök atya és Bacsinszky atya is még él. Amikor az autó körül futkostak, ellenőrizve feladatuk eredményes teljesítését és az autóleállás okát, annak a tudatában voltak, hogy a romok alatt csak holtak lehetnek, hiszen a roncshalmaz felhasított mindent, körben úszott a vér. A fél ájult arca kilógott a roncsok alól a püspök atyának. A sürgések, forgások következtében ráléptek az állkapocs eltörött, de nem sérült meg életveszélyesen a püspök atya. Az én koponyám-hat évtized után-még mindig hullámos a vasdorongok ütései nyomán.

-Szenvedéseinek keresztjei, hol folytatódtak?

-A munkácsi kórházban, pedig azt hittük, ott biztonságban vagyunk. A KGB megbízottjait oda is elküldte, a feladat a „keresztúton" még nem volt befejezve. A gondos ápolásnak köszönhetően Romzsa püspök úr jobban érezte magát, útra készült. Hiszen egy papnak mindig készen kell állnia a szolgálatra. Így gondolkodott Ő- a püspökünk. Erre tanított bennünket. Nincs nappal, éjszaka, hétköznap, ünnepnap, nincs időbeosztás.

„Az emberi lélek sohasem szabadnapos"- egy pap mindig szolgálatos. Ő már nem érezte a fájdalmat, menni akart, híveihez.

-Nem gondolt arra, hogy ez lehetetlen?

-Nem ismerte azt a szót „lehetetlen"!

Kötelességei voltak és az állkapocs műtétjei után egy pár nappal menni akart. Theofil nővér jött hozzánk a hírrel, hogy hála a jó Istennek az atya jobban van és vissza akar menni Ungvárra. Bacsinszky még nem mehetett, ő további ápolásra kényszerült. Szerettük volna meglátogatni, mielőtt elmegy. Elvonszoltak minket hozzá. Áldását kértük, ő pedig mielőbbi gyógyulást kívánt nekünk. Megáldott mindkettőnket, visszavittek a helyünkre. Chira atyát láttuk, ő a visszafelé tartó utat készítette volna elő. Éjszaka volt, nagy ricsajra ébredtünk.

„A püspök atyát megmérgezték"!- sikított valaki fel a megdermedt kórházlakók között. Egyszer csak kinyílt az ajtó és sokan futkosni kezdtek. Ez percek alatt történt.

-Szivükben hit és bizalom volt, mint mindig.
Nem számítottak erre a gyilkos éjszakára?

-Hogy személyesen találkozunk a gyilkossal, arra nem. Theofil nővért , aki állandóan a püspök atya ágyánál ült, kihívták valamilyen indokkal. Egy másik „medszesztrát" küldtek mellé, akit Lembergből szólított a „kötelesség". A megbízása rövid volt és alapos. Méreggel átitatott kendőt kellett a lábadozó beteg orra alá dugni. Beszippantotta és csak annyit mondhatott: "Istenem, Jesszus!" Dániel atya is úgy emlékezett, amikor az orra alá dugták a mérget annyi ideje volt, hogy Jézust kiáltson, megpróbált felülni, de visszaesett, meghalt, vége volt. Meggyilkolták. Romzsa püspök úr elment..., számunkra Nagypéntek volt.

-Nagypéntek, ez az a pillanat, amikor Jézus a keresztén nagy szóval kiáltva kiadta a lelkét. Ez az a pillanat, amikor a világtörténelem legnagyobb müve, az irgalom csodája végbement, megtörtént a megváltás. Az Önök „keresztútján" is megtörtént ez a csoda?
Hogyan gondolja Mihály atya?

-Több évtizeden keresztül elmélkedtem róla. Látva az ünneplőket és a „nagypénteki" gyilkost. Az első gyilkos eszközt- a tankautót, valaki leállította. Ez volt az első csoda. Később tudtuk meg, hogy az ütközésnél letört egy vasdarab az autóról, a motor és a hűtő közé fúródott, ezzel működésképtelenné téve az egész járgányt. Ha egy méterrel is tovább megy, mindannyian eltününk súlyos kerekei alatt.

Palacsintává lapít bennünket. Testünknek ez lett volna a sorsa, ha egy 12-kerekű katonai autó keresztül megy rajtunk.

A második csoda az volt, amikor e ritka forgalmú úton feltünt a postakocsi, menekülésre késztette a vasdoronggal verőket.

Nem kegyelmeztek volna nekünk, amíg apróra nem hasítanak bennünket.

Kegyetlen szenvedés volt, de néhányan megmaradtunk, még ha betört és rögösre vert koponyával is.

A püspök atya utolsó gondolatával csakis Istenre gondolhatott, mert ki másra... Az irgalom csodáit a továbbiakban is ez hozta meg nekünk.

-Úgy tudom, hogy nem engedték meg azt sem, hogy hívei elbúcsúzzanak tőle. Jól emlékszem?

-Szerették volna eldugni a holttestét és valahová elkaparni, de lehetetlen, hogy ez megtörténjen. A hívek éberek voltak, szembefordultak velük. Először csupán a kórház kápolnájába engedték a testét kiteríteni, nem engedték Ungvárra. A hívek akarata erősebb volt, nem riadtak meg semmitől, pedig azt hazudták nekik, hogy infarktusban halt meg. Kijárták, hogy Ungvárra vigyék főpapjukat. A Görög Katolikus Székesegyházban ravatalozták fel. Hosszú sorok álltak napokig.

A szenvedés a megváltás eszköze. A hívő ember szenvedése erőforrás. Én így gondolok ezekre a napokra, feledni sohasem tudom...

-Mihály atya is látta a búcsúzó tömeget?

-Sajnos nem, mert akkor még kórházban voltam. Aztán Fedinecz Sanyi bácsi magához vitt, így kerültem haza és biztonságos, ápoló kezekbe. Ott gyógyultam meg. Azóta is Istent szolgálom, jóságát hirdetem. Célt és értelmet biztosított nekem a szenvedés. A hit nem teszi kívánatossá önmagáért a szenvedést, de rádöbbenti az embert az élet valóságára.

Köszönöm ezt a tartalmas és tanulságos beszélgetést!

Ortutay Mária

Budapest, 2005. május.

Kiadja az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat

A szerkesztőbizottság tagjai:

Ortutay Mária szerkesztő, lektor;
Dr. Ljavinyec Sztyepán szerkesztő;
Manajló András művészeti szerkesztő;
Ádám Éva szedő, szerkesztőségi titkár;

A szerkesztőség címe:
1147 Budapest, Gyarmat u. 85/b.
Tel./Fax: (06-1) 468-2636
E-mail: rusynskijsvit@orko.hu
lavinec@freemail.hu htttp// www.ruszinvilag.hu
Nyomdai munkálatok: **AMG experts Bt.**